

GROEN

VOORSTEL VAN CONGRESTEKST

SCHAKEL
CONGRES
met alle doeners aan de slag

17 + 18 NOVEMBER 2017 / THE EGG BRUSSEL

#SCHAKELCONGRES

ONTWERP CONGRESTEKSTEN SCHAKELCONGRES 2017

Inhoudstafel

Over dit congres en deze tekst (2)

0. Met alle schakels samen ketting vormen (3)

Deel I. Sterkere (verenigde) burgers (7)

1. Burgers bepalen wanneer en hoeveel ze werken (8)
2. Alle burgers zijn digitaal mee (13)
3. Burgers beheren samen gemeenschapsgoederen en -diensten (15)
4. Burgers beheren mee overheidsinstellingen en bedrijven (20)
5. Burgers actief in de platformeconomie vinden een partner in de overheid (24)
6. Ondernemen met een correcte return naar overheid en samenleving (28)

Deel II. De partnerstaat: de overheid heruitgevonden (32)

7. Het juiste overheidsoptreden in elk domein van de economie (33)
8. Het juiste overheidsoptreden in welzijn en (gezondheids)zorg (36)
9. Het juiste overheidsoptreden voor onze mobiliteit
10. Het best mogelijke databeheer, dat de burger mogelijkheden geeft en zijn data beschermt (47)
11. De moderne overheid gebruikt de juiste gedragsprikkel (52)
12. Ambtenaren, partners van de burger (56)

Over dit congres en deze tekst

Met het Schakelcongres wil Groen haar visie scherp stellen op het samenspel tussen burgers, overheid, verenigingen en bedrijven. Dat vinden we nodig om de uitdagingen van deze snel veranderende 21ste eeuw beter aan te pakken. We hebben er samen voor gekozen om tijdens het congres deze nieuwe visie toe te passen op de thema's economie, zorg en mobiliteit. Natuurlijk kunnen we deze nieuwe visie ook toepassen op tal van andere domeinen, maar dat zou de omvang van dit congres onwerkbaar maken.

Dit congres heeft dus een duidelijke focus. Het heeft niet de ambitie om ons volledige programma te omspannen. Het is er een aanvulling op en een vernieuwing van een gedeelte ervan. De rest van ons programma en onze standpunten blijven onverkort van toepassing: al onze voorstellen rond milieu en klimaat, rond ongelijkheid en armoede, rond samenleven die hier niet aan bod komen. Het is niet omdat iets in dit congres niet aan bod komt, dat we er de volgende tijden minder hard voor zullen strijden.

Dit congres heeft de ambitie om ons te positioneren voor de volgende 10 jaar rond een aantal fenomenen die de voorbije 10 jaar opgang maakten. Omdat we die nieuwe fenomenen willen binnenbrengen in ons politiek handelen zal je in deze tekst op begrippen en termen botsen die voor jou misschien nieuw zijn of slechts vaag bekend. Geen paniek, we proberen nieuwe termen zo goed mogelijk te duiden met definities en voorbeelden. Vaak gaat het om Engelse begrippen. Waar mogelijk vertalen we die, maar omdat het nieuwe fenomenen zijn is er vaak nog geen Nederlands equivalent voor.

We wensen je alvast veel lees-, denk- en debatplezier!

Petra De Sutter en Jeremie Vaneeckhout

Congresvoorzitters

1 **Met alle schakels samen ketting vormen**

2 Groen heeft een unieke visie op de rol die burgers, het middenveld, bedrijven en de overheid best
3 opnemen in onze samenleving. We staan voor grote uitdagingen (onder meer groeiende
4 ongelijkheid, klimaatverandering, samenleven in diversiteit, vergrijzing, technologische
5 versnellingen). Die kunnen we pas succesvol aanpakken als deze spelers anders en beter met elkaar
6 samenwerken. Als schakels van een gesmeerde ketting. Enkel zo kunnen we komen tot een
7 menselijkere, eerlijkere en gezondere samenleving. Van dit nieuwe samenspel zien we al overal
8 voorbeelden opduiken. Burgers, bedrijven, verenigingen, coöperatieven, delen van de overheid die
9 een nieuwe hoop belichamen. Dat sterkt ons in de overtuiging dat het anders kan.

10 *(Met 'overheid' bedoelen we in deze teksten de uitvoerende overheden op alle niveaus (regeringen,*
11 *administraties, lokale besturen, overheidsinstellingen,...) (lokaal, regionaal, nationaal,*
12 *internationaal.)*

13 **Lessen uit het verleden**

14 We willen de nodige lessen trekken uit het verleden. We zagen hoe teveel ruimte voor de markt
15 leidde tot wereldwijde crisissen zoals die vanaf 2008. Een overheid die teveel ruimte inneemt leidde
16 tot een systeem dat zichzelf vastrijdt, zoals het Oostblok voor 1989. Teveel macht voor het
17 middenveld leidde tot inefficiëntie en verkokering, zoals in de hoogdagen van de verzuiling.

18 Dit is een moment waarop het vertrouwen in politiek en overheid laag staat. Zelfbediening, politieke
19 benoemingen, bureaucratie en inefficiëntie ondermijnen het geloof in de overheid. Burgers hebben
20 het gevoel dat de overheid er niet voor hen is, dat ze er niet kunnen op rekenen. Zelfs al doet de
21 overheid ontegensprekelijk enorm veel voor hen. Ze zien hoe de overheid soms weinig greep heeft
22 op de markt en daarover haar eigen onmacht uitschreeuwt. Burgers krijgen het gevoel dat ze er
23 alleen voor staan, dat ze het zelf moeten oplossen.

24 De tijden zijn veranderd. Dit is de eeuw van creatieve, mondige burgers, die meer autonomie en
25 ruimte vragen. Van steeds meer burgers die verantwoordelijkheid voor samenleving en leefomgeving
26 centraal stellen in hun job en privéleven. Dit is de eeuw van digitalisering en robotisering, van zichzelf
27 voortdurend vernieuwende bedrijven en verenigingen. Van de overheid verwachten burgers,
28 bedrijven en middenveld terecht dat ze snel genoeg vernieuwt om deze maatschappelijke evoluties
29 te ondersteunen en te sturen.

30 Voor Groen moet de overheid niet alles in handen willen houden en zoveel mogelijk zelf organiseren.
31 We willen ook niet zoveel mogelijk aan de markt overlaten. Noch vinden wij dat het middenveld
32 zoveel mogelijk beleidsuitvoering in handen moet krijgen. Voor ons moet de overheid niet zo groot
33 mogelijk zijn, en ook niet zo klein mogelijk. Onze fetisj is niet een klein overheidsbeslag, noch willen
34 we dat per se opdrijven. Wij zijn ook geen aanhangers van 'de derde weg', die een doodlopende
35 straat bleek te zijn, omdat louter een mix van markt en staat niet de oplossing is voor alle problemen
36 en te weinig ruimte liet voor menselijke autonomie.

37 **Bescheidenheid, samenwerking**

38 Een beter samenspel tussen individuele burgers, bedrijven, verenigde burgers (middenveld) en
39 overheid start met het bescheiden erkennen dat elk van deze spelers het niet alleen kan. Bedrijven
40 kunnen niet zonder de overheid (publieke voorzieningen, investeringen in onderzoek,...), noch
41 zonder verenigde burgers (vakbonden en consumentenorganisaties dragen bij tot eerlijke
42 marktwerking). De overheid kan niet zonder bedrijven die welvaart mee creëren noch zonder
43 verenigde burgers die het individuele belang overstijgen.

44 Het veronderstelt ook het erkennen van de noodzaak en de meerwaarde van samenwerking.
45 Samenwerken, afspraken maken en taken verdelen levert zoveel meer op dan concurreren of
46 monopolies nastreven. Ook hier zien we hoopgevende voorbeelden, zoals de samenwerking tussen

47 bedrijven en verenigingen in The Shift (nationaal netwerk rond duurzaamheid) of de nieuwe vormen
48 van samenwerking tussen lokale overheid en verenigde burgers in vele gemeenten.

49 Meer evenwicht tussen deze spelers en een betere samenwerking zal er niet zonder slag of stoot
50 komen. We beogen een machtsverschuiving. We willen dat burgers, individueel en verenigd, terug
51 meer macht en ruimte krijgen. Dit veronderstelt minder speelruimte voor de markt, minder macht
52 voor grote bedrijven, voor lobby's, voor de zogenaamde 1%. Dit veronderstelt ook een sterkere
53 overheid, maar dan wel vanuit een doeltreffende aanpak. Minder maar krachtiger regels, minder
54 maar krachtiger fiscale sturing.

55 **Meer ruimte en macht voor (verenigde) burgers**

56 Veel burgers zijn de voorbije tijden zelf aan de slag gegaan. Alleen, met een groepje partners, in een
57 comité of coöperatieve. Veel verenigingen zijn zichzelf aan het heruitvinden. We zien een
58 vertienvoudiging van het aantal burgerinitiatieven in Vlaanderen. Burgers bouwen zorg uit waar er
59 anders enkel wachtlijsten zijn, nemen sites in handen die overheid of bedrijven niet benutten,
60 ontwikkelen zelf ruimtelijke plannen omdat overheid en bedrijven voor oplossingen uit het verleden
61 kiezen. Klassieke én jonge verenigingen uit het middenveld vinden nieuwe manieren om burgers te
62 verbinden, boren nieuwe financieringsbronnen aan. Sociale vernieuwing komt vaak uit deze
63 initiatieven en is broodnodig. Ze maakt onze samenleving bestand tegen schokken. Het middenveld
64 van klassieke actoren, nieuwe verenigingen en burgerinitiatieven van onderuit, is een onmisbare
65 schakel en bondgenoot.

66 Niet elke burger hoeft maatschappelijk actief te zijn. Wij willen niet naar een participatiesamenleving
67 waarin burgers verplicht actief moeten zijn omdat de overheid zich terugtrekt. Voor wie niet actief is
68 en steun nodig heeft, willen we een volwaardige sociale zekerheid en zorg. Wie wel actief is en voor
69 maatschappelijke meerwaarde zorgt, verdient alle ondersteuning. Die leveren we onder meer door
70 een welvaartsgarantie (basisinkomen) in te voeren. Daardoor krijgen burgers de autonomie om enkel
71 nog kwalitatieve jobs uit te voeren en om periodes van onbetaalde arbeid in te lassen. We evolueren
72 ook naar één statuut van werkende, zodat burgers vlot kunnen schakelen tussen werknemerschap
73 en meer zelfstandige activiteiten.

74 We willen dat overheid en markt terugtreden waar burgers vrijwillig initiatieven realiseren die
75 duurzaam, sociaal en democratisch zijn, via een volhoudbaar organisatie- en financieringsmodel.
76 Waar burgers een autodeelsysteem beheren, zijn minder autoconstructeurs, -verkopers en
77 leasingfirma's nodig. Waar burgers samen zorg organiseren, kan de overheid reguleren en
78 financieren maar moet ze niet dezelfde voorziening runnen.

79 De rol van markt en overheid is om deze initiatieven aan te moedigen, te ondersteunen, er partner
80 van te zijn. De toekomst is aan partnerschappen tussen overheid en burgers / verenigingen en tussen
81 bedrijven en burgers / verenigingen.

82 Burgers en hun verenigingen verdienen ook meer macht binnen overheid en bedrijven. Gebruikers
83 en verenigingen kunnen mee het beleid van overheidsdiensten bepalen, of het nu gaat om een
84 zorginstelling of een openbaar vervoersmaatschappij. Bedrijven kunnen met klanten en stakeholders
85 partnerschappen afsluiten of hen een stem geven in de bedrijfsstrategie.

86 Net als overheid en markt moeten (verenigde) burgers hier op een verantwoordelijke manier mee
87 omgaan. We willen dat burgerinitiatieven een duidelijke maatschappelijke meerwaarde aantonen.
88 Dit houdt onder meer in dat verenigingen transparant zijn over hun financiering en hun relatie met
89 politiek en overheid. De tijd van onduidelijke verwevenheid en achterkamers willen we achter ons
90 laten.

91 **De toekomst is aan bedrijven die meer dan jobs en winst creëren**

92 Bedrijven leveren een belangrijke maatschappelijke meerwaarde door de jobs die ze voorzien, de
93 belastingen die ze betalen, de goederen of diensten die ze leveren, hun innovatiekracht,... Dit geldt
94 voor een groot deel van de bedrijven, ook al zijn er nog steeds teveel voorbeelden van bedrijven die

95 hun maatschappelijke verantwoordelijkheid beschamen door belastingontwijking en -ontduiking of
96 het niet correct behandelen van werknemers.

97 Steeds meer burgers verwachten van bedrijven dat ze maatschappelijke meerwaarde leveren. Dat ze
98 ook milieu en klimaat vooruit helpen en dus bereid zijn om duurzaam en/of circulair te werken en
99 kosten te verrekenen die ze veroorzaken aan milieu en gezondheid. Dat ze permanent de
100 werkomstandigheden van werknemers verbeteren. Dat ze klanten en stakeholders meer macht
101 geven. Steeds meer ondernemers hebben zelf ook die ambities.

102 We willen dat bedrijven naar meer streven dan enkel goede producten/diensten, winst en jobs
103 creëren. Jobcreatie blijft een nobel en noodzakelijk doel - zeker kwalitatieve jobs en jobs voor
104 kansengroepen - maar vandaag is er meer nodig, ook een meerwaarde voor maatschappij, milieu en
105 klimaat.

106 **De partnerstaat, de nieuwe rol voor de overheid**

107 De overheid is voor ons onmisbaar, maar neemt best een nieuwe rol op. De nieuwe rol van de
108 overheid is voor ons die van een partnerstaat. Geen strenge vader of schoonmoeder, niet de
109 onderdanige dienstbode, wel de partner die in dialoog gaat, samenwerking opzoekt, faciliteert,
110 voorwaarden schept, versterkt en zelf taken opneemt waar dit afgesproken is. Een partner die na
111 dialoog garant staat voor eenvoudige en krachtige regels.

112 Die overheid draagt 4 principes hoog in het vaandel:

113 • **Vertrouwen** in burgers, ondernemers, ambtenaren en verenigingen die het algemeen belang
114 nastreven en maatschappelijke meerwaarde leveren

115 • **Eenvoud:** een overheid die vertrouwen heeft en geeft, kan aan de slag met eenvoudige,
116 slagkrachtige instrumenten.

117 • **Openheid.** Een transparante overheid en democratie: wat er binnen de overheid gebeurt, is zo
118 doorzichtig mogelijk. Open is de regel, gesloten de uitzondering. Dit geldt met name ook voor de
119 data waar de overheid over beschikt. Openheid veronderstelt ook toegankelijkheid.

120 • **Vernieuwend.** Dit is een tijd van **experiment**, van voortdurende vernieuwing. De overheid en de
121 andere actoren worden geacht zich voortdurend af te vragen of ze wel de best mogelijke
122 oplossing hanteren voor een maatschappelijke uitdaging. De overheid ondersteunt dit
123 voortdurende proces. Oplossingen die de overheid hanteert zijn zoveel mogelijk evidence based,
124 gebaseerd op effectieve resultaten.

125 In plaats van één keer om de zoveel jaar een bolletje te laten kleuren in een stembokje, gaat deze
126 overheid in permanente dialoog en onderhandeling. In plaats van top down te beslissen, stapt ze
127 naar een gemeenschap van burgers toe, burgers met ervaring en creativiteit.

128 We verwachten dit van alle overheden (internationaal, nationaal, regionaal, lokaal). Steden en
129 gemeenten zijn bij uitstek goed geplaatst om deze nieuwe rol te vervullen. We verwachten ook dat
130 overheidsniveaus veel meer en vlotter dan vandaag met elkaar samenwerken.

131 Deze nieuwe overheid gelooft opnieuw in zichzelf en in haar macht om de markt te reguleren. Ze
132 verstopt zich niet achter globalisering en hogere beleidsniveaus maar neemt op haar niveau
133 maximaal verantwoordelijkheid. Ze ziet het als haar taak om de markt ten dienste te stellen van mens
134 en milieu, en niet omgekeerd. Ze sluit krachtige publiek-private partnerschappen af, waarin ze op
135 haar strepen staat. Sommige taken voert ze alleen uit, bijvoorbeeld op vlak van politie, justitie en het
136 verzekeren van basisdiensten heeft ze een monopolie.

137 Initiatieven van (verenigde) burgers bevordert ze, ondersteunt ze en maakt ze mogelijk. Ze streeft
138 samen met de veelheid aan burgerinitiatieven naar structuur en prioriteiten. Ze waakt erover om het
139 algemeen belang te realiseren en niet het belang van één initiatief exclusief te bedienen. In de
140 veelheid aan kleine initiatieven, schaalt ze de sterkste ervan op om ook ernstige uitdagingen aan te

141 kunnen. Ze sluit akkoorden af met burgerinitiatieven, niet op basis van het prijsprincipe van de markt,
142 maar rekening houdend met gezondheidswinst en ecologische winst.

143 De partnerstaat is ook een digitale overheid, die platformen creëert, 'open merken' van digitale
144 samenwerkingsverbanden, die het voor burgers gemakkelijker maken om hun initiatief op poten te
145 zetten. Zo hoeft men niet steeds opnieuw het warm water uit te vinden en kan de transitie sneller
146 schakelen.

147 **Deel I. Sterkere (verenigde) burgers**

148 Dag in dag uit dragen burgers bij aan onze samenleving. Ze doen dat op duizend manieren. De opa
 149 die na school zijn kleinkinderen opvangt. Zijn buurvrouw die volksmoestuintjes draaiende houdt in
 150 de buurt. De groep ouders die een zorghuis voor hun gehandicapte kinderen uit de grond stampen.
 151 De ondernemer die een korte keten productie opzet. Ons vertrouwen in de doekracht van al deze
 152 burgers is groot.

153 Een bijdrage kunnen leveren, hoe klein ook, versterkt je eigenwaarde. Je bent meer dan een passieve
 154 consument en voelt dat je mee beslist. Samen doen geeft zin. Hoe kan de overheid dat versterken?
 155 Niet door zich terug te trekken, want waar dat gebeurt, nemen ook initiatieven van burgers en
 156 middenveld een duik. Ook niet door elk initiatief plat te slaan met regeltjes, maar door duidelijkheid
 157 en perspectief te brengen. En hier en daar een duwtje in de rug te geven.

158 **Deel I valt uiteen in 3 luiken.** Eerst bundelen we voorstellen hoe we burgers als individu, op zichzelf,
 159 kunnen versterken (1 en 2). Vervolgens kijken we hoe burgers meer mee kunnen beheren (3 en 4).
 160 Tot slot doen we voorstellen om burgers die zelf (samen) ondernemen dit zo correct mogelijk te laten
 161 doen (5 en 6).

162 In de eerste twee hoofdstukken staat het **versterken van de autonomie** van burgers centraal.
 163 Hoofdstuk 1 formuleert voorstellen die de autonomie van burgers versterken, om hen meer kansen
 164 te geven om initiatief te nemen, of het kalmer aan te doen wanneer nodig. Hoofdstuk 2 doet
 165 voorstellen hoe we burgers voorbereiden voor de digitale samenleving. Waar digitalisering positieve
 166 gevolgen heeft, willen we immers dat iedereen daar kan van meegenieten.

167 In hoofdstukken 3 en 4 kiezen we voor **medebeheer van burgers**. Hoofdstuk 3 stelt voor om ruimte
 168 te geven aan burgerinitiatieven. Steeds meer burgers verenigen zich om de transitie naar een meer
 169 duurzame economie en een rechtvaardige, democratische samenleving te versterken. We
 170 formuleren voorstellen om als overheid meer ruimte te geven aan 'commons', een nieuw en krachtig
 171 soort burgerinitiatief. Hoofdstuk 4 stelt voor om de democratie te versterken door bij
 172 beleidsuitvoering de gebruikers zelf meer macht te geven. De principes worden uitgewerkt voor de
 173 drie sectoren die in het Schakelcongres centraal staan: mobiliteit, economie en zorg.

174 De twee laatste hoofdstukken in het eerste deel ten slotte **versterken de schakel tussen burgers die**
 175 **ondernemen en de overheid**. Hoofdstuk 5 schuift een duurzame aanpak van de deel- en
 176 kluseconomie naar voor. In hoofdstuk 6 werken we uit in welke context de overheid en ondernemers
 177 het meest innovatiekracht ontwikkelen.

178 1. Burgers bepalen wanneer en hoeveel ze werken

Samenvatting

Dit hoofdstuk stelt voor om de autonomie van burgers te versterken via twee fundamentele ingrepen.

We willen naar één statuut van 'werkende' gaan, zodat burgers makkelijker zelf kunnen kiezen hoe, waar en hoeveel ze werken. De verschillen tussen statuten op de arbeidsmarkt worden geleidelijk weggenomen op een hoog beschermingsniveau. Op alle arbeid wordt een vergelijkbare sociale bijdrage betaald, en die bijdrage neemt toe naarmate het inkomen hoger ligt.

De welvaartsgarantie is een Groene versie van het basisinkomen. Met deze welvaartsgarantie maken we van zowel betaalde als onbetaalde arbeid een positieve keuze. Mensen bepalen zelf wat ze wanneer als activiteit wil ontplooien.

179

Begrippen in dit hoofdstuk

- **Sociale bijdrage:** de sociale zekerheid garandeert een inkomen en/of verzorging voor wie, tijdelijk of blijvend, niet (langer) in staat wordt geacht om zelf in (voldoende) inkomen te voorzien. Dat geldt bijvoorbeeld bij pensioen, ziekte, arbeidsongeschiktheid of werkloosheid. Om deze uitkeringen te financieren wordt op het loon van een werknemer of het inkomen van een zelfstandige een sociale bijdrage geïnd.
- **Progressieve bijdrage:** een bijdrage die hoger ligt naarmate het inkomen toeneemt.
- **Extra-legaal voordeel:** een beloning voor werk die buiten het normale loon valt. Bekende voorbeelden zijn maaltijdcheques, groepsverzekeringen of bedrijfswagens. Vaak wordt op deze looncomponenten een kleinere of geen sociale bijdrage geïnd.
- **Belastingvrijstelling:** een bedrag waarop je 'vrijgesteld bent' van belastingen, en dus geen belastingen betaalt. In België is iedereen vrijgesteld van belasting op de onderste schijf van 7270 euro aan inkomsten uit 2017 (de zogenaamde 'belastingvrije som'). Per kind wordt dat bedrag nog verhoogd. Zo betaalt iemand met 4 kinderen ten laste op de eerste schijf van 21.690 euro in plaats van 6875 euro geen belasting.
- **Belastingkrediet:** In tegenstelling tot een belastingvrijstelling (en een belastingaftrek) krijgt de belastingplichtige een belastingkrediet ook terugbetaald wanneer hij of zij geen of onvoldoende belastingen betaalt.
- **Sociale partners:** (vertegenwoordigers van) werkgevers en werknemers.

180 Werken gebeurt niet alleen op de arbeidsmarkt.

181 Visie

182 Het basisprincipe voor een arbeidsmarktbeleid is vertrouwen in en autonomie voor mensen. Mensen
 183 moeten goede afspraken kunnen maken over wanneer ze in opdracht voor een werkgever of
 184 opdrachtgever werken. Nu zorgt betaald werk in de markteconomie voor loon en inkomen, en staan
 185 geen euro's tegenover vrijwilligerswerk. Met een welvaartsgarantie (zie verder) maakt Groen tegen
 186 2030 ook van onbetaalde activiteiten een realistische keuze.

187 **Eén. Alle werkenden zijn gelijk**

188 **Voorstellen**

189 **Alle betaald werk wordt zo gelijk mogelijk behandeld, of je nu in loondienst, als ambtenaar, freelancer of zelfstandige werkt.**

190
191 Statuten groeien tegen 2030 naar elkaar toe. Verschillen in bescherming tussen de statuten worden
192 geleidelijk weggenomen op een hoog beschermingsniveau. Dat betekent dat in eerste instantie
193 wordt gewerkt aan een verdere harmonisatie in verlofsystemen, behandeling van beroepskosten,
194 uitkeringen ingeval van ziekte of arbeidsongevallen, en dergelijke meer.

195 Een harmonisatie van statuten betekent niet dat iedereen werkgever wordt. Wie werkt heeft de
196 garantie op het respect voor de fundamentele arbeidsnormen (geen dwangarbeid, geen
197 kinderarbeid, opheffen discriminatie, vrijheid van vereniging, recht op collectieve
198 onderhandelingen). Dat betekent dat sociale partners in de arbeidsmarkt van de toekomst op
199 collectief niveau afspraken blijven maken over de manier waarop wordt samengewerkt, en hoe
200 werkenden beschermd worden voor sociale risico's.

201 Als eerste stap in die richting is er aandacht vereist voor de (ondergrenzen van) bescherming, en het
202 zo snel als mogelijk wegwerken van preciaire en ongezonde situaties. Een voorbeeld is het hanteren
203 en controleren van een grens op het aantal opeenvolgende dagcontracten van een uitzendkracht.

204 De overheid geeft met de ongelijke behandeling van contractuelen en statutairen een slecht
205 voorbeeld. Via sociale dialoog werkt de overheidssector één statuut voor alle personeelsleden uit,
206 met een hoog beschermingsniveau en bescherming tegen politieke inmenging. Zolang dat er niet is,
207 worden bestaande rechten niet uitgehold.

208 **Wie weinig verdient draagt minder bij, wie veel verdient meer. Dat regelen we via een progressieve bijdrage: sociale bijdragen liggen hoger naarmate het inkomen hoger ligt.**

209 Een harmonisatie van de sociale bescherming heeft als tegenprestatie dat ook de bijdragestructuur
210 wordt geharmoniseerd tegen 2030. Een progressief model, waarbij de bijdrage met het inkomen
211 toeneemt, is omwille van efficiëntie en billijkheid de voor de hand liggende keuze. Ook zelfstandigen,
212 die nu een bijdragestructuur hebben die precies andersom gemodelleerd is (en waar boven een
213 plafond zelfs 0% sociale bijdrage geïnd wordt), stappen over op een progressieve sociale bijdrage.
214 Ook voor zelfstandige ondernemers betekent solidariteit dat je meer bijdraagt in de jaren met een
215 hoog inkomen, en minder bijdraagt wanneer je een jaar minder inkomsten genereert. Op die manier
216 willen we starters en ondernemingen in een moeilijke periode (bijv. infrastructuurwerken)
217 ondersteunen. Verder vraagt een gelijke behandeling van alle werkenden ook het afbouwen van
218 fiscale gunstregimes die de vervennootschappelijking in de hand werken.

220 **Situering**

221 *Loontrekkenden dragen anno 2017 een vast procent van hun brutoloon bij aan de sociale*
222 *zekerheid. De sociale bijdrage bestaat uit 13,07% aan 'werknemersbijdrage' en ongeveer 32%*
223 *aan 'werkgeversbijdrage'. Specifieke verminderingen zorgen voor een iets lagere bijdragevoet*
224 *voor de laagste lonen. Hierdoor is de bijdrage van loontrekkenden geen vaste maar eerder een*
225 *progressieve bijdrage, die hoger ligt naarmate het loon toeneemt. Zelfstandigen (in*
226 *hoofdberoep) gebruiken bij de bepaling van hun sociale bijdrage een degressief model met drie*
227 *schijven. Wie in 2017 een laag inkomen heeft, betaalt een vast bedrag van 719 euro. Op de*
228 *schijf tot 57.415 euro betalen zelfstandigen 21% bijdrage. Op de schijf tussen 57.415 euro en*
229 *84.612 euro ligt de bijdrage op 14,16%. Op inkomens hoger dan 84.612 euro moeten*
230 *zelfstandigen geen bijdrage meer betalen.*

231 Het gelijkschakelen van de sociale bijdrage-regels voor alle werkenden zou de volgende elementen
232 kunnen bevatten:

- 233 • Net zoals het socialebijdragensysteem van zelfstandigen wordt gewerkt met bijdrageschijven.
- 234 • Een eerste schijf hanteert een zero- of zeer lage bijdragevoet (naar analogie met het huidige
235 systeem voor vrijwilligerswerk en voor de deeleconomie).
- 236 • Naarmate het inkomen en/of loon hoger wordt, worden ook de bijdragen stelselmatig hoger
237 (naar analogie met het huidige model voor werknemers).

238 **Het maakt niet uit of je salaris bestaat uit euro's of extra-legale voordelen, je betaalt op het**
239 **volledige loon een (progressieve) sociale bijdrage .**

240 Steeds meer extra-legale delen worden uit het loonpakket gehaald, en worden vrijgesteld van een
241 sociale bijdrage. Met cafetariaplannen of bedrijfswagens als meest frequente voorbeelden. Dat een
242 steeds groter deel van het loon niet onderhevig is aan sociale bijdragen is nefast voor het solidair
243 systeem dat de sociale zekerheid moet zijn. Tegen 2030 worden alle extra-legale voordelen omgezet
244 in 'legale voordelen', zo worden ze opnieuw een transparant deel van het loon waarop een sociale
245 bijdrage geïnd wordt. Zo'n keuze kan, analoog aan Groen voorstellen rond vennootschapsbelasting,
246 de loonkost voor 'normale lonen' naar beneden halen en dus ten goede komen van de
247 concurrentiepositie van bedrijven, ook al omdat we de bijdragen progressief maken.

248 **Sociale bijdragen van arbeid worden enkel gebruikt voor het dekken van arbeidsgerelateerde**
249 **risico's, dat laat toe om de lasten op arbeid laag te houden .**

250 Tegen 2030 worden sociale bijdragen enkel gebruikt om arbeidsgebonden risico's (zoals het
251 pensioen, werkloosheid of een arbeidsongeval) te dekken. Andere risico's die niet direct in relatie
252 staan met arbeid (zoals de financiering van de gezondheidszorg) worden met algemene middelen
253 gefinancierd. Zo kunnen de lasten op arbeid beperkt worden zonder de financiering van de sociale
254 zekerheid in gevaar te brengen.

255 **Twee. De welvaartsгарantie geeft de vrijheid om te beslissen wanneer en**
256 **hoeveel je werkt.**

257 **Voorstellen**

258 **Tegen 2030 krijgen alle burgers een échte keuze om te beslissen wanneer en hoeveel uren ze**
259 **werken. Door de welvaartsгарantie, of de garantie dat iedereen over een inkomen beschikt boven**
260 **de armoedegrens, ben je immers niet meer afhankelijk van betaald werk.**

261 De ambitie van voorstellen van een basisinkomen is vrijheid geven aan mensen om plannen te
262 ontplooiën. Steeds blijven deze voorstellen kampen met een dilemma. Ofwel is het bedrag dat als
263 basisinkomen voorzien wordt te laag om werkelijk zorgeloos te beslissen wat je met je tijd wil doen.
264 Ofwel is het bedrag zo hoog dat het onbetaalbaar wordt voor de samenleving om iedereen een
265 basisinkomen te geven. Daarom schuift Groen een variante naar voor. Je krijgt de garantie op een
266 voldoende hoog inkomen (boven de armoedegrens) wanneer je inkomen (uit arbeid of uit vermogen)
267 ontoereikend is. In de periodes waar je wel voldoende inkomen genereert is zo'n aanvulling op je
268 inkomen niet nodig (en/want krijg je via de belastingvrije som al precies een even groot
269 'basisinkomen'). We spreken daarom van een 'welvaartsгарantie', niet van een basisinkomen.

270 Tegen 2020 kunnen we al twee concrete maatregelen in deze richting realiseren, als fiscale
271 bijstellingen. Ten eerste zetten we belastingvrijstellingen om in belastingkredieten. Wie vandaag een
272 te laag inkomen heeft, kan niet ten volle genieten van bepaalde belastingvrijstellingen (belastingvrije
273 som, vrijstelling kind ten laste) omdat het inkomen lager is dan de vrijstelling. Daarom zetten we die
274 vrijstellingen om in belastingkredieten, die elke belastingplichtige sowieso krijgt. Zo'n krediet niet
275 toekennen betekent immers dat je een hogere fiscale uitkering geeft aan wie een hoog inkomen
276 heeft dan wie een laag inkomen heeft. Ten tweede herzien we belastingschijven (en meer in het

277 bijzonder de schijven waarvoor een vrijstelling van belasting geldt) geleidelijk zo dat de belastingvrije
278 som op termijn overeenstemt met het bedrag van de 'welvaartsgarantie'.

279 **De welvaartsgarantie is een essentiële bouwsteen van een Groen sociaal beleid. De bestaande**
280 **sociale bescherming voor personen met een handicap, werkzoekenden of zieken blijft in dit model**
281 **belangrijk. Wie na het toekennen van deze doelgerichte uitkeringen alsnog de armoededrempel**
282 **niet haalt, krijgt een (aanvullend) basisinkomen dat hem of haar uit de armoede haalt.**

283 De welvaartsgarantie komt niet noodzakelijk in de plaats van de bestaande sociale bescherming.
284 Waar de uitkeringen onder de armoedegrens liggen, wordt een aanvulling voorzien. Waar
285 uitkeringen (bijvoorbeeld om de levensstandaard aan te kunnen houden) boven de armoedegrens
286 liggen, kan die sociale bescherming intact blijven. De welvaartsgarantie maakt vereenvoudigen wel
287 makkelijker, er kan beslist worden om bepaalde uitkeringen onder de armoedegrens erdoor te
288 vervangen.

289 Een belangrijke en evidente eerste stap tegen 2020 is het optrekken van alle bestaande uitkeringen
290 tot op de armoedegrens.

291 **De welvaartsgarantie past ook de arbeidsinkomens van werkenden met een inkomen onder de**
292 **mediaan bij en behoudt op die manier een prikkel om te werken.**

293 Het optrekken van uitkeringen maakt werken, vooral voor mensen met lage lonen, minder
294 aantrekkelijk. Daarom bouwt de welvaartsgarantie voor die groep een prikkel in die (betaald) werken
295 in elk geval financieel aantrekkelijker maakt dan niet-werken. Wie een inkomen uit arbeid heeft
296 onder het mediaaninkomen, krijgt met de welvaartsgarantie een (degressieve) aanvulling. Zo geven
297 we op een evenwichtige manier zowel kansen aan vrijwillige inzet voor de gemeenschap als aan de
298 markteconomie.

299 **Met de welvaartsgarantie wordt iedereen baas over zijn of haar tijd. Met zo'n garantie verzeil je**
300 **niet in armoede als je even niet werkt, krijgt iedereen de kans om zelf te bepalen met welke**
301 **activiteiten de tijd ingevuld wordt. Betaald werk is één van die activiteiten, maar activiteiten waar**
302 **geen vergoeding tegenover staat zijn hier niet aan ondergeschikt. Minder werken wordt**
303 **eenvoudig. Door de welvaartsgarantie worden zelfs een uitkering voor ongemotiveerd tijdskrediet**
304 **en een bonus voor lage lonen overbodig. De welvaartsgarantie is als het ware een loopbaanlang**
305 **tijdsfonds.**

306 2020: Het *tijdskrediet*, met of zonder motivatie, is in de bestaande arbeidsmarktregulering een
307 essentiële bouwsteen. De mogelijkheden om ongemotiveerd tijdskrediet te nemen werden de
308 afgelopen jaren afgebouwd. We herstellen het tijdskrediet in ere. Mensen autonomie geven
309 betekent dat je hen de kans geeft om ook zonder motivatie het werk een periode op het achterplan
310 te schuiven, en met andere woorden een minimum aan ongemotiveerd tijdskrediet mogelijk te
311 maken.

312 Tegen 2030, wanneer een welvaartsgarantie zoals hierboven beschreven bestaat, is een uitkering
313 voor ongemotiveerd tijdskrediet overbodig geworden. Wie dat wil beslist om een periode minder of
314 helemaal niet te werken. Op elk moment van de loopbaan heb je de garantie op een voldoende hoog
315 inkomen om zonder financiële zorgen een niet-werkende periode te overbruggen. Of je na een
316 periode van onderbreking dezelfde job opnieuw kan opnemen, is voorwerp van overleg tussen
317 werkende en werkgever.

318 Op de arbeidsmarkt bestaat nu een werkbonus die voor lage lonen zo'n looncompensatie voorziet.
319 Die houdt evenwel enkel rekening met voltijdequivalente lonen. Hierdoor worden mensen met een
320 laag loon die *deeltijds willen werken* gehinderd. Een eerste voorstel in de richting van een
321 welvaartsgarantie bestaat in het op korte termijn bijsturen van de werkbonus voor lage lonen in een
322 loonbonus zoals eerder voorgesteld door Groen (een progressieve bonus voor iedereen die onder de
323 mediaan verdient). We stellen voor om die toe te kennen op basis van het werkelijk verdiende loon
324 en niet op basis van het fictief verdiende VTE-loon.

325 Eenmaal de welvaartsgarantie bestaat, is de loonbonus (ook in een bijgestuurde vorm) overbodig
326 geworden. De welvaartsgarantie kijkt naar het inkomen van mensen, niet naar hun arbeidstijd. Het
327 maakt niet uit of je een inkomen hebt van bv 1600 euro bruto op basis van voltijdwerk of
328 deeltijdwerk, er wordt voor een aanvulling gezorgd.

329 **Ook in deze nieuwe tekening blijft werkbaar werk cruciaal. Voor alle uren dat je als 'werkende' aan**
330 **de slag bent, heb je recht op werkbaar werk, op een kwalitatieve werkvloer. Werkgevers die**
331 **investeren in werkbaar werk, moedigen we aan en belonen we.**

332 2. Alle burgers zijn digitaal mee

333 *Deze tekst lees je best samen met hoofdstuk 10 'Het best mogelijke databeheer, dat de burgers mogelijkheden*
 334 *geeft en zijn data beschermt'*

Samenvatting

In onze hoogtechnologische samenleving zijn digitale vaardigheden onontbeerlijk om 'mee' te kunnen. Groen wil daarom dat alle burgers toegang krijgen tot een computer en tot het internet. Het is een kernopdracht van de overheid om er voor te zorgen dat digitaal iedereen mee is, 'digitaal geletterd'. Ook wil Groen erover waken dat het internet vrij, decentraal en neutraal blijft. De quasi monopolievorming van grote internetbedrijven gaan we tegen, onder meer door nieuwe start-ups te stimuleren.

335

Begrippen in dit hoofdstuk

- **AI = Artificiële Intelligentie:** ook gekend als kunstmatige intelligentie, houdt in dat computers autonoom complexere toepassingen aankunnen, zoals berekeningen of zoekopdrachten. In het extreme doorgetrokken, vervangen ze het menselijk brein. Zo wordt gewerkt aan robots die autonoom kunnen leren (*deep learning*).
- **Netneutraliteit:** betekent dat alle verkeer en data op het internet als gelijk moet worden behandeld. Dataverkeer van machtige spelers, bedrijven of overheden, kan dus geen voorrang genieten, ook niet tegen betaling.
- **Black box:** term die veel wordt gebruikt om aan te geven dat we in ons dagelijks, digitaal handelen veel informatie vrijgeven zonder te weten wat er met die informatie gebeurt.
- **E-inclusiebeleid:** overheidsbeleid dat rekening houdt met alle bestaande digitale profielen, van voorlopers tot achterblijvers, en als doel heeft iedereen digitaal 'mee' te krijgen.

336 Visie

337 In een digitale samenleving is het cruciaal dat iedereen mee kan zijn. Toenemende digitalisering en
 338 elkaar snel opvolgende innovatiecycli verhogen het risico op digitale uitsluiting. Bestond de eerste
 339 generatie van deze digitale kloof nog uit het al dan niet bezitten van PC en internetaansluiting, dan
 340 is de tweede generatie breder en complexer. Het gaat niet alleen over bezit of toegang, maar ook
 341 over inzicht, vaardigheden en motivatie. Bovendien hinken niet alleen de kortgeschoolden achterop.
 342 Volgens recent onderzoek ontbreekt het ook langgeschoolde gebruikers aan inzicht in de snelle
 343 technologische revoluties en de mogelijke impact die deze hebben op de samenleving en op
 344 mensenrechten zoals privacy en vrijheid van informatie. Weinig burgers weten hoe onder meer
 345 veiligheidsdiensten en internetbedrijven omgaan met de vele digitale kruimels die ze permanent
 346 achterlaten en hoe ze daar grip op verliezen. De term black box is helemaal gepast om aan te geven
 347 dat het voor burgers totaal niet transparant is wat er gebeurt met de data die ze argeloos vrijgeven.

348 Het inzicht hierin verhogen is een opdracht voor tal van actoren: media, onderwijsinstellingen en
 349 wetenschappers op de eerste plaats. Wat Al Gore heeft betekend voor de klimaatwijziging, zou
 350 Snowden moeten betekenen voor de digitalisering en de privacy. Sinds zijn onthullingen weten we
 351 dat veiligheidsdiensten met behulp van internetbedrijven massaal digitaal surveilleren. Deze
 352 surveillance zouden we in het echte leven nooit toestaan. Digitaal lijken we ze te ondergaan. Maar
 353 dat hoeft niet zo te zijn. Een van de eerste bewegingen die we daartoe nodig hebben, is een kritische
 354 massa en een overheid die slim en krachtig reguleert.

355 In ons ideaal toekomstscenario wordt het internet vrij, open en gedecentraliseerd, wat cruciaal is in
 356 een democratie. Dit gebeurt niet vanzelf. We staan voor een overheid die actief toeziet op de
 357 **netneutraliteit** en op het tegengaan van monopolies bij internetbedrijven. Dataverkeer van machtige
 358 spelers, bedrijven of overheden, kan dus geen voorrang genieten, ook niet tegen betaling. Daarnaast
 359 stellen we vast dat tal van internetbedrijven zo groot zijn dat nieuwe start ups geen kans maken.
 360 Deze quasi monopolievorming is niet gezond en willen we breken.

361 **Voorstellen**

362 Groen wil start ups die met open source werken alle kansen geven en is daarom voorstander van
 363 regulering door de overheid, bijvoorbeeld door het **marktaandeel van internetbedrijven die naar**
 364 **monopolievorming overhellen, begrenzingen op te leggen.**

365 Tegen 2020 is in België een **performant kenniscentrum actief voor digitalisering en innovatie**, dat
 366 zich zowel toelegt op mogelijkheden als op risico's, en de expertise van administraties, academici en
 367 verenigingen samenbrengt. Dat centrum zal op vrijwillige basis datatoepassingen, maar ook
 368 toepassingen rond *Artificial Intelligence* certificeren met veiligheid en toegankelijkheid als leidende
 369 criteria. Zo kunnen we hier een Europese voortrekker in worden, wat digitale kennis oplevert, die
 370 dan weer voor jobs en innovatie kan zorgen.

371 Samen met het bestaande Kenniscentrum Mediawijsheid wordt in 2020 een gelaagd en meervoudig
 372 duurzaam **e-inclusiebeleid** uitgerold dat niemand achterlaat. Deze e-inclusie komt tot stand met alle
 373 betrokken beleidsniveaus. en vertrekt vanuit een brede visie op e-inclusie, gebaseerd op een
 374 continuüm van profielen van digitale uitsluiting tot digitale insluiting. Bij de ontwikkeling van de eigen
 375 digitale diensten (zie: [hoofdstuk 10](#)) houdt de overheid zelf vanaf de ontwikkelingsfase rekening met
 376 een diversiteit aan digitale profielen (**user centered design**).

377 Het voorstel van Groen is om op korte termijn de bestaande, lokale **openbare computerruimtes** extra
 378 bovenlokale ondersteuning te geven en hen uniform en professioneel te laten werken, volgens een
 379 duidelijke, duurzame visie. In elke openbare computerruimte is er voldoende gekwalificeerd
 380 personeel. Daarnaast stelt de overheid kwaliteitsnormen, die ze ook controleert. De lokale
 381 overheden betrekken verenigingen en data gedreven burgerprojecten bij deze openbare
 382 computerruimtes.

383 De Vlaamse overheid legt wettelijk een **sociaal tarief op voor internetabonnementen met**
 384 **uitgebreide doelgroep**, net zoals dit ook voor andere basisbehoeften zoals water en energie
 385 gebruikelijk is. Ook kunnen lokale overheden en burgers een rol spelen bij het zoeken naar synergieën
 386 met lokale bedrijven, bijvoorbeeld door op een laagdrempelige manier PC's ter beschikking te stellen
 387 via leasing, eventueel met sociale economie voor onderhoud en herstel.

388 **We ondersteunen vormingsactoren** in alle beleidsdomeinen, zowel formele als informele vorming,
 389 om hun aanbod te verbreden en doelstellingen te proberen bereiken rond mediawijsheid en
 390 geletterdheid van burgers. Samen met verenigingen van ouderen, armen, huurders, nieuwkomers,
 391 met vakbonden, zetten zij er op in om het wantrouwen weg te nemen bij burgers die nog
 392 onvoldoende overtuigd zijn van de noodzaak van digitale geletterdheid. **In het onderwijs**
 393 **actualiseren we de eindtermen** rond digitale vaardigheden permanent, om gelijke tred te houden
 394 met technologische evoluties.

395 Ook vanuit een duurzaam, rechtvaardig mobiliteitsbeleid is het dichten van de digitale kloof een
 396 prioriteit. Hoewel digitalisering veel potenties heeft in het openbaar, collectief en gedeeld vervoer
 397 van de toekomst vinden vele mensen moeilijk hun weg in het doolhof van route(planner)s,
 398 overstappen, tickets en abonnementen. **In de aanpak van vervoersarmoede is de digitale kloof een**
 399 **belangrijk aandachtspunt**, net als het up to date houden van analoge communicatie, informatie en
 400 dienstverlening.

401 3. Burgers beheren samen gemeenschapsgoederen en -diensten

Samenvatting

Burgerinitiatieven van onderuit zijn niet nieuw. Sinds enige tijd nemen ze voor een stuk wel een nieuwe vorm aan, de zogenaamde 'commons'. Burgers die samen de behoefte voelen om goederen, diensten of kennis te beheren en open te stellen. Groen pleit voor een overheid die een coalitie sluit met deze burgerinitiatieven. We geven aan iedereen het recht op initiatief, en dat betekent dat je als burgerinitiatief steun in plaats van tegenwerking mag verwachten. De overheid kan waar opportuun voor opdrachten burgerinitiatieven verkiezen boven de markt.

402

Begrippen in dit hoofdstuk

- **Commons:** 'Commons' zijn een specifieke vorm van burgerinitiatieven. Alle commons zijn burgerinitiatieven maar niet alle burgerinitiatieven zijn commons. Een burgerinitiatief is een 'commons' als het de volgende 3 kenmerken vertoont:
 - a. Een groep burgers (dus niet 1 of een handvol burgers, maar een grotere groep; ook niet 1 bestaande vereniging)
 - b. Beheren volgens regels die ze zelf bepalen (en tot stand komen in overleg tussen die burgers)
 - c. Een object: een (materieel) goed, een dienst, kennis (een object waarover die groep burgers sturing kan uitoefenen omdat ze het object bezitten of het mandaat hebben om het te beheren)

Enkele voorbeelden: een groep burgers bezitten samen een aantal auto's en delen die onderling, volgens zelf afgesproken regels; een groep burgers krijgt het mandaat van de lokale overheid om een gebouw of een stuk ruimte (tijdelijk) te beheren volgens de regels die de burgers zelf bepalen; een groep burgers beslissen om samen zorg te organiseren voor familieleden (in een gebouw dat ze samen bezitten of bij de familieleden thuis).

- **Coproductie:** burgers en overheidsmedewerkers werken samen bij het ontwikkelen of produceren van publieke goederen of diensten.

403 Visie

404 Klassiek beperkt overheidsbeleid zich tot het optimaliseren van een balans tussen overheid en privé.
 405 Door middel van een kerntakendebat probeert men een oplossing te vinden voor het vraagstuk of
 406 diensten publiek of privé moeten georganiseerd worden. De klassiek linkse oplossing is er een die de
 407 overheid een grotere rol toekent, terwijl rechts complexloos kiest voor privé-initiatief. Zo'n verhaal
 408 gaat voorbij aan de steeds luidere roep van een derde partij in de samenleving om een meer actieve
 409 rol op te nemen. Met een totaal verschillende benadering dan de staat of de markt. Creatieve,
 410 mondige burgers, die meer autonomie en ruimte vragen en verantwoordelijkheid voor samenleving
 411 en leefomgeving centraal stellen in hun job en privéleven. Burgers die zich verenigen om de transitie
 412 naar een meer duurzame economie en rechtvaardige, democratische samenleving te versterken, te
 413 versnellen, al dan niet via het klassieke middenveld en verenigingsleven.

414 Klassiek middenveld en nieuwe sociale bewegingen die een stuk beleidsuitvoering en publieke
 415 goederen en diensten beheren, is een fenomeen dat we al langer kennen. Daar komen nu dus de
 416 'commons' bij, zoals we die hierboven definieerden.

417 **Situering**

418 *Filip De Rynck, Evelien Depauw en Raf Pauly brachten burgercollectieven of commons in kaart. Ze*
 419 *merken op dat een grote verscheidenheid de commons typeert. De initiatieven zijn moeilijk onder*
 420 *één noemer te plaatsen. Ook binnen op het eerste zicht gelijkende initiatieven en zelfs tussen*
 421 *initiatieven die dezelfde namen dragen (Fab – Lab's, repaircafés, Instrumenttheken,*
 422 *stadslandbouw, lokale munten,...) ziet het arrangement er vaak toch heel verschillend uit. De*
 423 *burgercollectieven kunnen opgestart worden als een initiatief van voorheen ongeorganiseerde*
 424 *burgers, maar heel vaak speelt de overheid, de markt of het klassieke middenveld een*
 425 *betekenisvolle rol. Bij een aantal initiatieven zien we dynamiek in het arrangement: wat eens een*
 426 *common was, blijft dat niet noodzakelijk en wordt meer hybride, verschuivend richting overheid of*
 427 *richting markt.*

428 *Enkele voorbeelden:*

- 429 ○ *Fab – Lab's, werkplaatsen waar mensen gebruik kunnen maken van technische*
 430 *infrastructuur om hun ideeën uit te proberen; Infrastructuur en kennis worden gedeeld.*
 431 *Het zijn ateliers waarrond zich een bepaalde gemeenschap vormt. Bijvoorbeeld Time-Lab*
 432 *in Gent, het Eco Fab Lab in Brugge en het Fab – Lab in Erpe – Mere.*
- 433 ○ *Instrumenttheken. Tournevie in Brussel wil een betaalbare en ecologische bibliotheek zijn*
 434 *voor werktuigen. Gebruikers kunnen zich jaarlijks lid maken. Zie ook de Instrumenttheek*
 435 *in Kortrijk.*
- 436 ○ *Energie. Beau-Vent (Diksmuide) is door vier huismannen opgericht en is nu (een van de*
 437 *tien) burgercoöperatieven op het vlak van energie in Vlaanderen. In 2005 kochten ze een*
 438 *windturbine (1,9 miljoen euro); nu zijn er meer dan 2000 vennoten en 4,7 VTE; 1150*
 439 *gezinnen worden van elektriciteit voorzien.*
- 440 ○ *Zorg. Co – Living, opgericht door de ouders van een vijftal mentaal gehandicapte*
 441 *volwassen jonge mensen, wil een woonproject voor zorg op maat realiseren op de oude*
 442 *Bekaertsite van Zwevegem. De vzw wordt inhoudelijk ondersteund door vzw's die zelf*
 443 *weer gesubsidieerd worden door de Vlaamse overheid maar rechtstreekse*
 444 *overheidssteun krijgt de vzw zelf niet. Vanuit de federale overheid krijgen de jongeren*
 445 *een vervangingsinkomen.*
- 446 ○ *Landbouw. De Stadsboerderij Kortrijk met 109 coöperanten die 125 euro betalen Het*
 447 *initiatief komt helemaal vanuit een coalitie van middenveldorganisaties, van biologische*
 448 *boeren en van initiatieven die in de sfeer van sociale economie bezig zijn met kweken van*
 449 *groenten en fruit. Een coalitie dus van middenveld, sociale economie en marktpartijen*
 450 *(biologische boeren). De Stadsboerderij functioneert als dispatching van de ecologisch*
 451 *geteelde groenten en het fruit en daar kunnen kopers hun pakketten afhalen of laten*
 452 *leveren (ook via de website). Er is sedert 2015 een fysieke winkel.*

453

454 Een hedendaags beleid maakt proactief een plaats vrij voor deze zelforganisatie van burgers. Niet
 455 door terug te treden en deze initiatieven aan hun lot over te laten, maar door actief als partner steun
 456 aan te bieden bij de ontwikkeling van 'commons'. Onderzoek toont aan dat knippen in
 457 basisvoorzieningen er niet toe leidt dat er meer inzet is via coproductie of vrijwilligerswerk.
 458 Integendeel, vrijwilligerswerk en coproductie verminderen als de overheid zich terugtrekt. Zeker op
 459 korte termijn zal coproductie een investering vragen, ook van de zijde van de overheid. De overheid
 460 moet met andere woorden de ambitie hebben om met coproductie 'meer te doen met meer'.

461 Het moet duidelijk zijn dat meer ruimte voor commons niet gelijkstaat met het schrappen van
 462 publieke dienstverlening. Niet alle burgers kunnen of willen bij commons betrokken worden. Het
 463 proces maakt deel uit van zoektocht naar een dynamisch evenwicht in de afgrenzing tussen overheid,
 464 commons en markt. Deze terreinverdeling is geen statisch gegeven. Zo kan de overheid op basis van
 465 universele dienstverlening argumenten hebben om een common op te schalen tot een publiek
 466 initiatief (cfr. ontstaansgeschiedenis van onze sociale zekerheid en ziekteverzekering). De overheid
 467 kan ook rekening houden met evoluties in gaten die gelaten worden door markt en/of commons. Zo
 468 zal de overheid, bij voorbeeld in het aanbod in de zorg, de rol van actor sterker of minder sterk
 469 moeten opnemen in functie van onvolkomenheden in het aanbod.

470 **Wat hebben die commons nodig (van de overheid)?**

471 Een zekere mate van professionele organisatie draagt bij aan een stabiel samenwerkingsverband, zo
 472 blijkt. De overheid kan initiatieven ondersteunen in deze professionalisering. Dat betekent niet dat
 473 er een nieuwe juridische structuur voor de commons moet uitgewerkt worden. Commons nemen
 474 best een diversiteit aan juridische structuren aan, op eigen maat.

475 **Situering**

476 *Igalla en van Meerkerk onderzochten wat een burgerinitiatief duurzaam maakt. Een*
 477 *geformaliseerde vorm laat de buitenwereld zien dat burgers de ambitie hebben een lange termijn*
 478 *samenwerking aan te gaan. Vaak is het ook noodzakelijk om ondersteuning van instanties en*
 479 *overheden te krijgen. Ook het creëren van een eigen verdienmodel, het opzetten van een eigen*
 480 *digitale 'thuis' (website, sociale media) en het beschikken over een fysieke plek zijn aspecten van*
 481 *professionalisering die de duurzaamheid van burgerinitiatieven positief beïnvloeden.*

482 De overheid maakt in dit verhaal een shift van een top-down-aanpak en oude organiseerprincipes
 483 zoals 'command and control' naar een nieuwe manier van denken en een benadering als
 484 'partnerstad' of 'partnerstaat'. De stad/staat maakt projecten mogelijk, ondersteunt en vaardigt
 485 natuurlijk ook soms regels uit.

486 In deze context staat een commonsbenadering voor een fundamenteel ander mensbeeld. Het heil
 487 wordt hier niet verwacht van 'rationele individuen' die in competitie met elkaar worden geplaatst.
 488 Veeleer van mensen die samenwerken, van verbinden en van collectieve oplossingen, van de 'homo
 489 cooperans' (Tine De Moor). De commons staan hier voor vormen van individuele, relationele en
 490 collectieve autonomie en samenwerking, zowel ten opzichte van het mechanisme van de staat, als
 491 ten opzichte van marktmechanismen.

492 **Voorstellen**

493 **Eén. Overheid maakt het gemakkelijker**

494 Een **commonsreglement** erkent het 'Recht op Initiatief' voor commonsgerichte projecten en regelt
 495 de ondersteuning via de stad, of via de hierboven vermelde ondersteuningscoalities via
 496 commonsakkoorden. Van belang in deze vorm van aansturing is dat de eigen kerntaken van de
 497 overheid niet het leidend criterium mogen zijn. De creatieve plannen van burgers staan centraal. Een
 498 groep burgers die met een goed initiatief komen volgen (minimale) standaardprocedure volgen
 499 (aannemen van een of andere samenwerkingsvorm, het object van samenwerking omschrijven,
 500 omschrijven welke gebruiksregels worden gerespecteerd etc.). Ze kunnen bij de overheid aan een
 501 loket aankloppen en na een evaluatieprocedure een 'common akkoord' afsluiten. Dat komt overeen
 502 welk soort steun het kan verlenen. Steun is in dit kader niet noodzakelijk een synoniem voor
 503 financiële steun. Ambtenaren spelen in deze context eerder de rol van adviseur, en minder die van

504 controleur of financier. Het Bologna-reglement ter bevordering van autonomie initiatieven door
505 burgers kan als blauwdruk gebruikt worden.

506 **Situering**

507 *In Bologna sprongen na de lancering van het reglement in 2014 meteen veel burgers op de*
508 *commons-kar. Tijdens het eerste jaar gingen de stad en haar burgers meer dan 90 verschillende*
509 *"samenwerkingspacten" aan, formele contracten tussen burgergroepen en de overheid. De*
510 *projecten worden gegroepeerd in drie algemene categorieën: samen leven, samen groeien en*
511 *samenwerken. Enkele voorbeelden van initiatieven die door dit beleid een kans kregen: banken in*
512 *parken, kinderopvang dichtbij de deur, 'sociale straten' waar mensen terug ruimte krijgen om met*
513 *elkaar ter praten, coöperatieve boerderijen, cohousing, markten met lokale producten,*
514 *huiswerkondersteuning op wijkniveau, en dergelijke meer.*

515 Enkele voorbeelden van acties die de overheid in deze rol kan ontwikkelen:

- 516 • Uitwerken van een eigen commonsreglement
- 517 • De uitbouw van een publieke-sociale cel voor juridische ondersteuning van commonsprojecten
- 518 • Omkadering voorzien, bijvoorbeeld met buurtwerkers, voor commons-initiatieven die de ambitie
- 519 hebben om kwetsbare en moeilijk te bereiken groepen te bereiken
- 520 • Ruimte beschikbaar maken waar burgerinitiatieven kunnen samenkomen
- 521 • Opleiden van het betrokken overheidspersoneel, en op die manier de culturele omslag mogelijk
- 522 maken

523 **Twee. De overheid neemt de rol van regisseur op**

524 Publiek-private akkoorden en instellingen zijn niet geschikt voor de commonsgerichte sector. Het
525 alternatief hiervoor zijn **publiek-burgerlijke akkoorden** en processen. Daarbij kunnen publieke,
526 sociale en private partners samen werken en middelen mobiliseren.

527 Michel Bauwens pleit voor een 'commons-oproep' bij sommige overheidsopdrachten. In klassieke
528 aanbestedingen worden ondernemers of verenigingen met elkaar in concurrentie geplaatst, waarbij
529 de prijs-kwaliteitsverhouding de voornaamste factor is. Vanuit het standpunt van 'kennis als een
530 commons' betekent dit echter een enorme verspilling van menselijk kunnen en kapitaal. Het
531 alternatief van de 'commons-oproep' betekent dat een aanbesteding rekening houdt met de
532 capaciteit tot mobilisatie van burgers-initiatiefnemers en met coalities van burgers-initiatiefnemers.

533 **Situering**

534 *De tijdelijke invulling van het NEST in de oude stadsbibliotheek van Gent is volgens Bauwens een*
535 *mooi voorbeeld van zo'n 'commons-oproep'. Op minder dan een maand tijd slaagden 81*
536 *verschillende burgerinitiatieven en commoners erin om een complementair voorstel uit te bouwen*
537 *en intern zelf ook een 'contributieve' boekhouding te organiseren, waarbij de meest geëngageerde*
538 *en open projecten relatief minder huur betalen ter compensatie van hun grotere inzet voor het*
539 *collectieve project. Het vernieuwend samenwerkingsmodel zorgde in het voorjaar van 2017 voor*
540 *nieuwe netwerken en een interessante kruisbestuiving tussen de verschillende partners,*
541 *beleidsmakers en creatievelingen.*

542 **Drie. We geven de commons als derde actor een structurele plaats naast de** 543 **markt en de overheid.**

544 Een belangrijke rol aan commons geven betekent niets minder dan een cultuuromslag. Dat zal niet
545 lukken door terug te vallen op de klassieke recepten die de overheid gebruikt in haar relatie met de
546 private sector. Wat je nu ziet is dat de overheid hevig worstelt om arrangementen te bedenken die
547 zowel initiatiefnemers de ruimte bieden om 'hun eigen ding' te doen, als voldoen aan de bestuurlijke
548 randvoorwaarden. Met andere woorden, de overheid zoekt naarstig naar een evenwicht tussen

549 'vertrouwen geven' en 'controle houden'. Zolang deze arrangementen vorm worden gegeven door
550 actoren die niet als 'commons' nadenken zullen ze niet optimaal ontworpen zijn. Daarom is het zinvol
551 de stem van deze derde actor (de *commons*) te versterken, en een orgaan op te richten dat niet
552 samengesteld is uit klassieke actoren van de overheid of de markt maar bestaat uit
553 vertegenwoordigers van burgerinitiatieven: een **Kabinet van de Commons**. We zien dit vooral op
554 lokaal niveau. Zo krijgen de 'commons' een echte stem, een echte vertegenwoordiger.

555 De overheid heeft er verder alle belang bij om expertise uit de bestuurskunde aan te spreken die de
556 overheid kan helpen bij het uitbouwen van dit beleidsdomein. Ze neemt op elk beleidsdomein (van
557 gemeentelijk tot Europees niveau) belemmeringen weg die de ontplooiing van dit burgerinitiatief in
558 de weg staan. Daarom betreft ze deskundigen bij de beleidsvoorbereiding. Ze start een Expertisepool
559 Burgerbeheer, een raad waarin kennisinstellingen hun expertise samenbrengen en jaarlijks
560 voorstellen formuleren om tot een sterkere commonsinfrastructuur te komen.

561 4. Burgers beheren mee overheidsinstellingen en bedrijven

Samenvatting

Medebeheer en inspraak van stakeholders verhogen de kwaliteit van de dienstverlening: zowel in bedrijven, in het openbaar vervoer als in de gezondheids(zorg). Niet alle stakeholders zijn op dit moment overal even sterk vertegenwoordigd. Zo krijgen burgers en gebruiker nu nauwelijks de kans om de dienstverlening bij te sturen tussen twee verkiezingen in. Daarom wil Groen inspraak en medebeheer versterken en uitbreiden. Zowel voor burgers, gebruikers (zoals reizigers, patiënten en zorgbehoevenden) als voor werknemersvertegenwoordigers.

562

Begrippen in dit hoofdstuk

- **Stakeholders:** belanghebbende organisaties of partijen.
- **Ervaringsdeskundige (in de gezondheidszorg):** patiënten die getuigenis willen afleggen van hun ervaring zodat de samenleving ervan kan leren, vaak gekoppeld aan een opleiding en coaching die helpt om hun individuele problematiek te overstijgen
- **Tubbemodel:** een organisatie- en managementmodel voor woonzorgcentra waarbij personeel en bewoners samen het rusthuis beheren. De bewoners zetelen in thematische werkgroepen en beslissen mee. Het model leidt in Zweden tot hogere tevredenheid bij bewoners.

563

564 Medebeheer en inspraak hebben nog meer potentieel als we ze ook binnenbrengen in de overheid
 565 en bij de partners van de overheid die het beleid mee vorm geven en uitvoeren. Een brede(re) waaier
 566 aan stakeholders of belanghebbende partijen krijgen zo de kans om informatie, aanbevelingen,
 567 adviezen of alternatieven te formuleren. Stakeholders koppelen terug naar hun achterban. Welke
 568 stakeholders waar een plaats krijgen hangt af van de organisatie. Op dit moment zijn burgers en
 569 gebruikers niet vertegenwoordigd in het overleg. Nochtans zijn zij goed geplaatst om de kwaliteit van
 570 de dienstverlening te helpen verbeteren. Zo weten reizigers die dagelijks gebruik maken van het
 571 openbaar vervoer als de beste waar het goed en minder goed loopt. En waarom zouden bewoners in
 572 een woonzorgcentrum niet mee mogen beslissen, bijvoorbeeld over wanneer ze willen opstaan en
 573 gaan slapen, over hun dagindeling...? Groen pleit voor inspraak en medebeheer door meer diverse
 574 stakeholders in de werking van al deze organisaties.

575 In bedrijven

576 Voorstel

577 Ook in de bredere privésector kiezen we voor meer democratie en participatie van stakeholders in
 578 de raad van bestuur van (grote) bedrijven. Net zoals in de meeste andere Europese landen wil Groen
 579 **werknemersvertegenwoordigers een zetel in de raad van bestuur** geven. Zo bevorderen we een
 580 constructieve samenwerking tussen werkgever en werknemers rond strategische keuzes van
 581 bedrijven.

582 In openbaar vervoersmaatschappijen

583 Visie

584 In een duurzaam en rechtvaardig mobiliteitssysteem is inspraak en medebeheer van gebruikers in
 585 openbaar vervoersmaatschappijen een noodzakelijke voorwaarde. Op die manier kunnen de
 586 gebruikers van openbaar vervoer mee wegen op onder meer aanbod, routes, dienstregelingen,
 587 inplanting en inrichting infrastructuur, comfort, veiligheid, informatieverlening, prijs,... Dit draagt ook
 588 bij tot de nodige transparantie van openbaar vervoersmaatschappijen. Inspraak en medebeheer van
 589 reizigers is ook een noodzaak in het proces van onderlinge afstemming (van aanbod) en integratie
 590 (van ticketing) van het spoornetwerk met de gewestelijke openbaar vervoersmaatschappijen.

591 **Voorstellen**

592 • In Nederland, Duitsland en Italië zijn de **reizigersbonden in de beslissingsorganen** van openbaar
 593 vervoersmaatschappijen vertegenwoordigd. Groen wil dit ook voor België. De overheid voorziet
 594 passende middelen (budget, infrastructuur voor secretariaat en experts) om doeltreffend te
 595 kunnen werken. De openbaar vervoersmaatschappijen stellen cijfers ter beschikking over onder
 596 meer het aantal reizigers, de stiptheid, de planning van de investeringen, de veiligheid, etc. Alleen
 597 de louter "commerciële" cijfers mogen vertrouwelijk blijven. Een raadgevend comité moet
 598 verplicht geconsulteerd worden bij de opmaak van een nieuw vervoersplan en vóór elke wijziging
 599 van de dienst (dienstregeling, schrappen van lijnen, enz.).

600 • Groen wil dat er een grote "**reizigers**"-**enquête** wordt gehouden ter voorbereiding van elk nieuw
 601 vervoersplan. Zo'n enquête peilt naar de noden en het gedrag van de huidige gebruikers maar
 602 ook naar die van de potentieel nieuwe gebruikers. Zo onderzoeken we de globale verwachtingen
 603 van alle burgers op het vlak van mobiliteit. Wat is het potentieel van lijn X of station Y en welke
 604 maatregelen moeten er genomen worden om er het aantal gebruikers te doen toenemen? Dit
 605 zijn maar enkele voorbeelden waar een dergelijke enquête een antwoord kan op bieden. Deze
 606 enquête wordt op een onafhankelijke manier afgenomen, onder het beschermheerschap van de
 607 overheid, in overleg met de vertegenwoordigers van de reizigers.

608 **In de beheersorganen van de sociale zekerheid en de Vlaamse sociale** 609 **bescherming**

610 **Voorstellen**

611 Dit principe trekken we door voor de instellingen van sociale zekerheid. Ook hier breiden we de
 612 beheersorganen waar relevant uit met vertegenwoordigers van gebruikers.

613 In het beheerscomité van het nieuwe **Federaal Agentschap voor Beroepsrisico's** betrekken we niet
 614 enkel vertegenwoordigers van de overheid, werknemersorganisaties en werkgeversorganisaties,
 615 maar geven we ook patiëntenverenigingen een stem.

616 In de meeste beslissingsorganen van de **federale ziekteverzekering** zijn op dit moment wel
 617 zorgverleners en mutualiteiten vertegenwoordigd, maar geen patiëntenorganisaties. Ook in de
 618 **Vlaamse sociale bescherming** blijft participatie van patiënten zwak uitgebouwd. Groen wil dat
 619 veranderen.

620 **Situering**

621 *Het voorbeeld van 'NICE' (National Institute for Health Care Excellence, het orgaan dat in het*
 622 *Verenigd Koninkrijk richtlijnen uitvaardigt voor een betere zorg) kan inspireren. Een Burgerraad,*
 623 *een panel van 30 leden uit het publiek, spreekt zich daar uit over morele en ethische discussies.*
 624 *Elke werkgroep binnen NICE bevat ten minste twee patiënten, gebruikers, mantelzorgers of*
 625 *burgers. Het NICE waakt erover dat hun werk de prioriteiten van de burgers weerspiegelt.*

626 Groen stelt daarom volgende maatregelen voor:

627 • We experimenteren volop met **inspraak van burgers, patiënten en gebruikers** in de advies-,
 628 overleg- en beslissingsorganen. We betrekken zowel burger- als patiëntenvertegenwoordigers.
 629 We informeren de betrokkenen grondig en op maat. Daarbij gaat extra aandacht naar kwetsbare

- 630 en minder mondige groepen. De betrokkenen krijgen de nodige tijd om met elkaar en met andere
631 belanghebbenden te overleggen over de best mogelijke oplossing. De experimenten zijn deel van
632 een ‘lerend systeem’ op, dat we stapsgewijs uitbreiden en verbeteren.
- 633 • Nu is niet duidelijk waarom sommige zaken wel terugbetaald worden in de ziekteverzekering en
634 andere niet. We voeren een **transparant beslissingsmodel in voor terugbetalingen** in de
635 gezondheidszorg. Elke behandeling, verstrekking, geneesmiddel, implantaat... scoren we op een
636 aantal criteria. Hoe hoger de score, hoe meer prioriteit iets krijgt voor het beleid. **Burgers en**
637 **patiënten(verenigingen) beslissen mee** over welke criteria het meeste belang hebben:
638 levenskwaliteit, levensduurverlenging of kosteneffectiviteit... Zo bepalen niet alleen experts,
639 maar ook patiënten en burgers op basis van ervaringsdeskundigheid wat er voor hen écht toe
640 doet. Vinden ze levenskwaliteit, behandelingscomfort en beleving belangrijker dan enkele
641 maanden levensduurverlenging, hoe zwaar weegt kosteneffectiviteit door?
 - 642 • Om dit mogelijk te maken, is een verdere **professionalisering en uitbouw van de**
643 **patiëntenvertegenwoordiging** nodig. We werken een formeel kader uit voor de erkenning van
644 patiëntenverenigingen. Gekoppeld aan deze erkenning voorzien we toegang tot meer structurele
645 financieringsbronnen. Deze financiering maakt stabiliteit en professionalisering van de
646 verenigingen mogelijk. Ze vervangt evenwel niet de verschillende vormen van financiering
647 waarop de verenigingen momenteel beroep doen (interne financiering, giften...).
 - 648 • We coachen patiënten zodat ze **ervaringsdeskundige** in de patiëntzorg kunnen worden. Deze
649 ervaringsdeskundigen zetten we actief in bij adviesraden en beheersorganen op verschillende
650 niveaus, bijvoorbeeld in de Medicomut. We geven deze ervaringsdeskundigen ook een statuut.

651 In zorgorganisaties

652 *Situering*

653 *In West-Zweden, en in twee Vlaamse proefprojecten in Ardoois (vzw Open Kring) en Melsbroek*
654 *(Floordam), beheren een aantal hoogbejaarde bewoners samen met het personeel zelf hun*
655 *woonzorgcentrum. De bewoners beslissen samen met het personeel mee over de*
656 *activiteitenplanning en de financiën, de voeding, inrichting, aanwerving van personeel... Het*
657 *resultaat van dit Tubbemodel zijn betrokken en tevreden bewoners.*

658 *In 2013 startten zes algemene ziekenhuizen in Vlaanderen met de oprichting van een*
659 *stakeholdersoverleg. Ook daar werden patiënten(vertegenwoordigers) actief betrokken. Het*
660 *stakeholdersoverleg kon advies uitbrengen over het zorgstrategische plan van het ziekenhuis, het*
661 *beleidsplan en het jaarverslag. Uit een evaluatie bleek dat de deelnemers het unaniem eens waren*
662 *over de meerwaarde van het stakeholdersoverleg voor de kwaliteit van de zorg, ook al waren er*
663 *een aantal groeipijnen en aandachtspunten.*

664 **Visie**

665 Er is nood aan een versnelling. Groen wil een ‘democratiseringsgolf’ in de zorg, zowel in de profit als
666 in de non-profit sector. De overheid ondersteunt die golf actief. Patiënten of gebruikers worden
667 hoofdrolspelers in plaats van passieve consumenten. Ze bepalen actief mee hoe de zorg er uitziet en
668 geleverd wordt, met respect voor de sociale dialoog. Ze krijgen toegang tot informatie die ze
669 voorheen niet hadden. Zorgorganisaties worden zo transparanter, innovatiever en leggen meer
670 verantwoording af.

671 **Voorstellen**

672 De overheid streeft naar structurele participatie of medebeheer in elke zorginstelling. Dat kan op
673 diverse manieren, want ook onze zorgaanbieders zijn divers (schaalgrootte, duur van de zorg,
674 eigenheid van de zorgvrager...). Een getrappt stappenplan moet leiden tot draagvlak bij gebruikers,
675 personeel en bestuur binnen een organisatie, en schijnparticipatie voorkomen:

- 676 • **Pioniers in medebeheer** ondersteunen we actief met een **coachingstraject**. De overheid maakt
677 een laagdrempelig **platform** om ervaringen uit te wisselen en goede praktijken te delen.
678 Zorgorganisaties waar een publieke partner aan deelneemt, nemen mee de pioniersrol op.
- 679 • Bij elke zorgaanbieder waar gebruikers/patiënten daar expliciet om vragen en zich willen
680 engageren, komt er een “**recht op medebeheer**”, met coachingstraject van de overheid. Dat
681 recht maken we actief bekend.
- 682 • Waar de zorginspectie kwaliteitsproblemen vaststelt, start ze een **coachingstraject naar meer**
683 **participatie & medebeheer van de gebruikers op als remediëring**.
- 684 • **Inspraak en medebeheer worden kwaliteitsdoelstellingen** voor elke zorgaanbieder. De
685 zorgaanbieders moeten verantwoorden hoe ze die doelstelling in de praktijk brengen. De
686 zorginspectie evalueert en geeft ondersteunende feedback.
- 687 Een gebruiker/patiënt droppen in een raad van bestuur zonder dat die daarop voorbereid is, is geen
688 goed idee. De overheid voorziet middelen voor **opleidingen voor gebruikers/patiënten** om hun rol
689 te kunnen opnemen en voor de ondersteuning van patiënten- en gebruikersplatformen die mee
690 instaan voor de coaching. Daarbij gaat extra aandacht naar de ondersteuning van kwetsbare groepen
691 en naar diversiteit. Wie een plaats krijgt in een raad van bestuur, vertegenwoordigt ook andere
692 gebruikers en koppelt naar hen terug.

693 5. Burgers actief in de platformeconomie vinden een partner in de 694 overheid

Samenvatting

Steeds meer mensen bieden spullen, huizen, auto's, diensten, kennis, tijd of geld aan via onlineplatformen. Lokale deelinitiatieven schieten als paddenstoelen uit de grond. Maar ook internationale miljardenbedrijven zoals Uber en Airbnb kennen een explosieve groei. Groen wil voluit kansen geven aan sociale, ecologische, lokale en democratische deel- en platforminitiatieven. Met een slimme regulering versterken we de positieve effecten en gaan we negatieve effecten zoals monopolievorming tegen. We zorgen voor een betere bescherming van gebruikers en aanbieders. We klaren uit hoe de platformen de bestaande fiscale en sociale wetgeving moeten toepassen en sturen sterk gereguleerde sectoren bij zodat ze klaarstaan voor de toekomst.

695

Begrippen in dit hoofdstuk

Op basis van het analysekader van Koen Frenken vertrekken we van volgende definities:

- **Onlineplatform:** technologische, economische en sociaal-culturele infrastructuur voor het faciliteren en organiseren van online sociaal en economisch verkeer tussen gebruikers en aanbieders, met (gebruikers)data als brandstof. Dit gaat dus zeer ruim en omvat o.a. sociale medianetwerken zoals Facebook en Google.
- **Platformeconomie:** alle economische activiteiten van aanbieders en gebruikers die worden gefaciliteerd door onlineplatformen. Specifieke vormen van platformeconomie:
 - **Deeleconomie:** het fenomeen dat *consumenten* elkaar *gebruik laten maken* van hun *onbenutte consumptiegoederen*, eventueel tegen betaling. Bv. Peerby waar online spullen gedeeld worden, Snappcar waar particulieren auto's met elkaar delen, Blablacar dat een lege stoel aanbiedt in een auto die naar een vooraf vastgelegde bestemming gaat, iemand die het huis waar hij zelf woont af en toe voor korte periodes verhuurt als hij op vakantie gaat bv.
 - **Kluseconomie (of op-afroeconomie):** consumenten verlenen elkaar diensten in plaats van toegang tot goederen. Bv. aanbieden van taxiriten zoals bij Uber, van maaltijden zoals bij Thuisafgehaald, klusjes, permanent aanbieden van kamers of huizen voor korte periodes via Airbnb (wat overeenkomt met een hoteldienst)
 - **Tweedehandseconomie:** het doorverkopen of weggeven (overdracht) van goederen tussen consumenten in plaats van tijdelijke toegang tot een goed (vb. Tweedehands.be).
 - **Product-diensteconomie:** de dienst waarbij de consument tijdelijk toegang krijgt tot een product, terwijl het bedrijf het product in bezit houdt. Het gaat in dit geval niet om consumer-to-consumer (c2c), maar om business-to-consumer interacties, zoals autoverhuur via Cambio of Car2Go, fietsdeelsystemen zoals Villo of nieuwe businessmodellen zoals "circular lighting" waarbij lichturen in plaats van lampen verkocht worden.

In onderstaande tekst focussen we op de deel- en kluseconomie omdat die het meest relevant zijn voor de nieuwe rollen van overheid en burgers.

696 **Onderzoek en dialoog over positieve en negatieve effecten**

697 Onlineplatformen spelen een belangrijke rol in de stormachtige ontwikkeling van de deel- en
698 kluseconomie. Ze brengen vraag en aanbod vlot samen en verlagen de transactiekosten. Ze creëren
699 het vertrouwen dat nodig is voor mensen om hun spullen met vreemden te 'delen'. Ze kunnen
700 duurzame consumptie en een circulaire economie bevorderen, omdat ze een alternatief bieden voor
701 de aankoop van een nieuw product. Maar er zijn ook mogelijke tegengestelde effecten en "gedeelde"
702 goederen zijn niet per definitie duurzaam. Er zijn positieve effecten op sociaal, ecologisch en
703 economisch vlak, maar er komen ook een aantal publieke belangen onder druk te staan.

704 **Voorstel**

- 705 • Verder onderzoek en dialoog over de positieve en negatieve effecten is essentieel om verdere
706 ontwikkelingen in goede banen te leiden. We laten onlineplatformen hieraan mee werken o.a.
707 door niet-gepersonaliseerde data ter beschikking te stellen.

708 **Sociale, ecologische en democratische deel- en platforminitiatieven** 709 **faciliteren**

710 De platformeconomie dreigt gedomineerd te worden door platformen die gericht zijn op winst en
711 geen mogelijkheden bieden voor medezeggenschap. Om de variëteit te bevorderen biedt Groen
712 voluit kansen aan particuliere deelinitiatieven die niet gericht zijn op winst, deelplatformen met een
713 maatschappelijke doelstelling en platformcoöperaties waar gebruikers niet alleen delen in gebruik,
714 maar ook in eigendom en zeggenschap.

715 **Voorstellen:**

- 716 • Lokale deelinitiatieven met een sociale, ecologische en maatschappelijke meerwaarde en een
717 lokale verankering krijgen een duw in de rug (vb. [Cokido](#), [Deelpunt Gent](#), ...). Lokale overheden
718 kunnen ondersteuning, infrastructuur of apps aanbieden aan (nieuwe) lokale deelplatformen en
719 burgers sensibiliseren.
- 720 • Gemeenten en lokale actoren werken samen om lokale deelinitiatieven op te schalen en
721 synergieën te ontwikkelen. (Lokale) overheden kunnen ook zelf platformen creëren, bv. voor het
722 tijdelijk verhuren van kamers of voor mobiliteitsdiensten.
- 723 • In de deel- en platformeconomie overleggen stakeholders over correcte prijzen, vergoedingen
724 en lonen. Vertegenwoordigers van klanten, werkgevers, opdrachtgevers, werknemers en
725 freelancers spelen een belangrijke rol in deze dialoog.
- 726 • Door voldoende aandacht te schenken aan gratis delen en ruilen, waken we erover dat we niet
727 evolueren naar een volledige economisering van het delen.

728 **Slim regels maken om positieve effecten te stimuleren en negatieve effecten** 729 **tegen te gaan**

730 De platformeconomie stelt de overheid voor een reeks van nieuwe vragen omtrent privacy, belasting,
731 monopolie-macht, sociale rechten en veiligheid. Overheden hoeven niet machteloos toe te kijken,
732 maar moeten op een slimme manier de belangen van alle burgers waarborgen.

733 Een aantal basismaatregelen uit het programma van Groen zijn essentieel om de deel- en
734 platformeconomie in een duurzame richting te sturen. Internalisering van de kosten en het verlagen
735 van lasten op arbeid voor lage en middeninkomens bevordert delen en gaat tegengestelde effecten
736 tegen. Een rechtvaardige fiscaliteit, o.a. via vermogensrendementsheffing en hervorming van de

737 vennootschapsbelasting, gaat een scheve verdeling van de welvaart tegen. Dit vullen we aan met
738 volgende specifieke voorstellen.

739 **Voorstellen:**

740 • **Monopolievorming van platformen tegengaan**

- 741 ○ Toetredingsbarrières voor nieuwe platformen zijn zo laag mogelijk.
- 742 ○ De Europese Commissie laat haar tanden zien door een strenge toepassing van het
743 mededingingsrecht.
- 744 ○ Beoordelingen, reputatiedata en alle andere persoonlijke gegevens kan je meenemen.
745 Zo wordt het overstappen tussen platformen gemakkelijker.

746 • **Impact op de arbeidsmarkt nauwgezet opvolgen**

- 747 ○ Het is niet de bedoeling dat dienstverleners hun inkomsten en/of sociale bescherming
748 zien dalen door de opkomst van klusplatformen. Sociale dialoog is essentieel voor de
749 verdere juridische verheldering van de platformen (zijn ze al dan niet werkgever) en van
750 de werkers in de deeleconomie.
- 751 ○ Een overgangsprogramma wordt ontwikkeld voor de sectoren (banken, reisagenten, ...)
752 die door de ontwikkeling van de deel- en platformeconomie onder druk komen te staan.

753 • **Gebruikers ondersteunen en beschermen**

- 754 ○ Platformen staan in voor een algemene verzekering die zowel de aanbieders als de
755 gebruikers dekt. Hoe meer de verzekering is uitgewerkt, hoe meer we naar een systeem
756 van vertrouwen evolueren.
- 757 ○ We verwachten dat elk platform een strikt beleid voert rond beoordelingen van
758 gebruikers en aanbieders, zodat fraude onmogelijk is. Dit is cruciaal voor de
759 betrouwbaarheid
- 760 ○ Lokale overheden ondersteunen sociaal zwakkeren om toegang te vinden tot de
761 deeleconomie.
- 762 ○ Nieuwe vormen van discriminatie in de platformeconomie worden actief tegengegaan.
763 Deze kunnen ontstaan via de online platformen door vooroordelen op basis van naam
764 en afkomst of op basis van vaardigheden (spelfouten,...).

765 • **Sectorregulering: een gedifferentieerde aanpak nodig**

- 766 ○ We handhaven strikt de bestaande regels (sectorale, fiscale, sociale en arbeidsrechtelijke
767 regels) bij diensten die op een regelmatig terugkerende manier worden aangeboden.
768 Platformen die bestaande regulering duidelijk overtreden worden verboden. Bv.
769 UberPop die de regelgeving rond personenvervoer overtrad.
- 770 ○ Bij sterk gereguleerde sectoren (bv. taxisector, toeristische sector, ...) gaan we na of een
771 bijsturing van de regels aangewezen is zodat ze beter op nieuwe ontwikkelingen kunnen
772 inspelen en zodat nieuwe actoren kunnen toetreden. Dit gebeurt op basis van een
773 grondige afweging van positieve en negatieve effecten en sociale dialoog,
- 774 ○ Een ad hoc regelgeving is mogelijk in bepaalde sectoren, waarbij soepelere regels
775 gehanteerd worden voor occasionele aanbieders. Op die manier bakenen we
776 professionele en occasionele aanbieders duidelijk af (vb: de 60-dagenregeling van Airbnb
777 in Amsterdam).
- 778 ○ We stimuleren innovatie door nieuwe platformen met een duidelijke maatschappelijke
779 meerwaarde in de beginfase een kans te geven. Hierbij hanteren we de Nederlandse
780 aanpak van 'Doelregulering' en 'Recht om Uit te dagen'. Bij doelregulering wordt bepaald

781 welk doel bereikt moet worden, zonder dat specifiek vermeld wordt *hoe*. Doelregulering
 782 is wel niet wenselijk als de doelstelling slecht meetbaar is of als de toegenomen
 783 toezichtslasten niet opwegen tegen de toegenomen innovatieruimte. Bij 'Recht om Uit
 784 te dagen' biedt de overheid burgers en bedrijven de wettelijke mogelijkheid om op eigen
 785 wijze doelen van een wettelijke regeling te realiseren, zonder aan alle wettelijke regels
 786 te voldoen. Op die manier kunnen doelstellingen op een andere wijze worden bereikt
 787 dan hoe in het wettelijk kader staat.

788 • **Fiscale, sociale en arbeidsrechtelijke uitklaring**

789 ○ Een specifiek fiscaal regime voor inkomsten uit erkende onlineplatformen (vb. Wet De
 790 Croo voor de economie) is geen goede oplossing. Dit creëert niet alleen een zoveelste
 791 koterij in het Belgische belastingsysteem, het veroorzaakt ook een ongelijke fiscale
 792 behandeling voor gelijke diensten.

793 ○ Wel is er meer transparantie, duidelijkheid en vereenvoudiging nodig voor de fiscale
 794 behandeling van occasionele bijverdiensten. Regels over nu en dan bijverdienen zijn
 795 vandaag ingewikkeld en voor interpretatie vatbaar. We vereenvoudigen de regels,
 796 waardoor iedereen ze beter begrijpt en kan volgen. Elk platform kan kiezen voor een
 797 transparante fiscale ruling waarbij bepaald wordt hoe de bestaande regels op een
 798 eenduidige en eenvoudige wijze moeten geïnterpreteerd worden. Er is dus geen aparte
 799 fiscale behandeling, maar wel een verduidelijking over de toepassing. Zo verduidelijken
 800 we onder welk soort inkomsten ze vallen, onder welke voorwaarden en welke
 801 kostenafrek mogelijk is, zodat aanbieders op het platform weten welke belastingen
 802 verschuldigd zijn. We zetten een duidelijke grens vanaf wanneer inkomsten onder
 803 beroepsinkomsten vallen en niet meer onder diverse, roerende of onroerende
 804 inkomsten. Dit staat duidelijk op het onlineplatform vermeld, zodat aanbieders goed zijn
 805 ingelicht.

806 ○ We behandelen prestatieverleners die een beroepsactiviteit uitoefenen op sociaal en
 807 fiscaal vlak op dezelfde manier als anderen met een gelijkaardige activiteit. Het statuut
 808 kan dat van een zelfstandige of dat van een werknemer zijn. Op lange termijn evolueren
 809 we naar een harmonisatie van de sociale bescherming en een progressief systeem van
 810 sociale bijdragen voor alle werkenden (ook zelfstandigen): zie hoofdstuk 1.

811 ○ Erkende platformen zorgen voor een automatische aangifte en betaling van de
 812 verschuldigde belastingen, wat een vereenvoudiging betekent voor de gebruikers en
 813 aanbieders op het platform.

814 ○ Een juridische cel, waarin ook de sociale partners betrokken zijn, analyseert de
 815 verschillende situaties en maakt een gedifferentieerd beheer mogelijk. Deze cel staat ook
 816 in voor het opmaken van een inventaris en de uitwisseling van goede praktijken (vgl.
 817 Amsterdam "bureau voor innovatie").

818 • **Transparantie**

819 ○ We verwachten van erkende platformen dat ze al dan niet geanonimiseerde data delen
 820 met de overheid. Deze platformen hebben ook een informatieverplichting naar de fiscus
 821 over de verrichtingen. Niet-erkende platformen en de deelnemers van deze platformen
 822 hebben het nadeel van de rechtsonzekerheid.

823 • **Handhaving**

824 ○ We schakelen platformen in bij handhaving, bijvoorbeeld door hen te verplichten
 825 informatie te verstrekken, door een automatische fiscale aangifte te organiseren via de
 826 platformen en door hen de deelnemers te laten berichten bij overtreden van een regel.

827 ○ We duiden een vertrouwde derde partij aan om platformen als uitvoerende instantie te
 828 controleren.

829 6. Ondernemen met een correcte return naar overheid en 830 samenleving

Samenvatting

De overheid investeert in innovatie, onderzoek, onderwijs, wegen, nutsvoorzieningen en nog veel meer. Op die manier ligt ze aan de basis van talrijke economische succesverhalen. Van gps, internet, nieuwe medicijnen, 3D tot de zoekmachine van Google: zonder investeringen van de overheid waren deze uitvindingen er niet geweest.

Op basis van investeringen en onderzoek betaald door de overheid zorgen ondernemingen voor jobs, meerwaarde en inkomsten voor fiscus en sociale zekerheid, en maken ze ook winst. Het evenwicht tussen de lasten voor de overheid en die winsten willen we beter organiseren. Als burgers die allemaal bijdragen aan overheidsinvesteringen verdienen we een betere *return on investment*. Groen wil dat overheidsinvesteringen in innovatie en infrastructuur meer gestuurd worden vanuit een lange termijnvisie en maatschappelijke uitdagingen. Een deel van de winst die eruit voortkomt wil Groen laten terugvloeien naar de samenleving via een "dividend van maatschappelijke vooruitgang".

831

Begrippen in dit hoofdstuk

- **Fundamenteel onderzoek vs toegepast onderzoek:** fundamenteel onderzoek richt zich op basismechanismen en grondbeginselen terwijl toegepast onderzoek als doel heeft een probleem op te lossen of een technologie, product of dienst te ontwikkelen. Fundamenteel onderzoek is meestal onvoorspelbaar in termen van resultaat, maar ligt wel aan de basis van vooruitgang op lange termijn.
- **PPS of publiek-private samenwerking:** een samenwerkingsverband waarbij de overheid samenwerkt met een of meerdere privébedrijven om een project te realiseren. Het kan gaan om het bouwen van infrastructuur zoals wegen, bruggen of tunnels. Het kan ook gebruikt worden voor de bouw en exploitatie van een woon- en zorgcentrum, de ontwikkeling van een stadsgebied, enz.
- **DBFM-contract:** Design (ontwerpen), Build (bouwen), Finance (financieren) en Maintenance (het onderhoud). Een geïntegreerde contractvorm, waarbij de uitvoering van diverse onderdelen van een infrastructuurproject aan één opdrachtnemende private partner of consortium worden overgelaten. De private opdrachtnemer zal, in het kader van een DBFM-overeenkomst, nagenoeg alle operationele aspecten van het infrastructuurproject voor zijn rekening nemen.

832 Investeren in innovatie: eerlijk delen van opbrengsten, risico's en kosten

833 In samenwerkingsovereenkomsten tussen overheden en bedrijven ontbreekt het vaak aan goede
834 afspraken over het delen van de opbrengsten die een succesvol innovatieproject oplevert. De winst
835 die ondernemingen hier in een aantal gevallen uit puren, zijn niet evenredig met hoe de overheid
836 soms met quasi lege handen achterblijft. Zeker als we weten dat sommige grote bedrijven nauwelijks
837 belastingen betalen.

838 **Voorstellen:**

839 **Missie-georiënteerd innovatiebeleid**

840 In plaats van te focussen op sectoren koppelen we het innovatiebeleid aan maatschappelijke
841 uitdagingen, van klimaatopwarming tot innovatie in de gezondheidszorg. Sectoroverschrijdende
842 samenwerking is nodig bij het ontwikkelen van oplossingen hiervoor. Een voorbeeld is de
843 Energiewende in Duitsland.

844 **Meer onderzoeksmiddelen voor fundamenteel onderzoek en universiteiten**

845 Radicale innovatie die maatschappelijke problemen aanpakt, is gebaseerd op wetenschappelijke
846 doorbraken. Hiervoor zijn grote investeringen in onderzoek en ontwikkeling (O&O) nodig aan het
847 begin van de innovatieketen eerder dan toegepaste innovatie van bestaande producten of diensten.
848 Universiteiten zijn daarom een belangrijk partner voor de overheid. Minstens de helft van de
849 onderzoeksmiddelen voorzien we voor fundamenteel onderzoek. Hierbij wordt een goed evenwicht
850 bewaard tussen basisfinanciering en projectfinanciering.

851 **Minder belastingvoordelen voor innovatie en onderzoek, meer directe financiering en 852 transparantie**

853 Belastingvoordelen voor innovatie en onderzoek leiden niet zozeer tot veel hogere uitgaven aan
854 onderzoek en ontwikkeling, maar wel tot grotere winsten bij bedrijven en tot het versterken van een
855 monopolie dat een bedrijf dankzij een octrooi al heeft. Denk bijvoorbeeld aan de innovatieaftrek
856 waarbij o.a inkomsten uit octrooien voor 85% vrijgesteld worden van belastingen. Daarom wil Groen
857 deze fiscale voordelen sterk verminderen en vervangen door meer gerichte financiering. Door ook
858 de andere fiscale voordelen en aftrekken in grote mate af te schaffen wil Groen een sterke
859 vereenvoudiging van de vennootschapsbelasting realiseren en het nominaal tarief budgetneutraal
860 verlagen tot een grootte-orde tussen 20 en 25%. Op die manier zullen ook grote bedrijven, die nu
861 vaak belastingen ontlopen door allerlei fiscale voordelen, een eerlijke bijdrage betalen. Groen wil dit
862 ook op Europees niveau realiseren.

863 We voorzien extra middelen voor gerichte steunmaatregelen voor innovatie en onderzoek. Deze zijn
864 ook voldoende toegankelijk voor kleine bedrijven. De besteding van deze middelen is transparant en
865 wordt goed opgevolgd.

866 **Winsten vloeien terug naar burgers via "een dividend van maatschappelijke vooruitgang"**

867 Groen wil dat de winst en meerwaarde die bedrijven dankzij innovatiesteun realiseren, voldoende bij
868 de burger en de samenleving terecht komt. Daarom is de maatschappelijke meerwaarde van een
869 innovatieproject een belangrijk criterium bij de toekenning van financiering. We voorzien daarnaast
870 een gedeeltelijke terugbetaling van innovatiesubsidies indien de innovatie leidt tot winst. Dit wordt
871 ook op Europees niveau bekeken. Groen wil ook dat de overheid in plaats van subsidies meer
872 risicokapitaal verstrekt, zodat er bij winst ook dividenden terugvloeien naar de overheid.

873 Met de inkomsten die terugvloeien naar de overheid door de terugbetaling van de subsidies en de
874 uitkering van dividenden financieren we nieuwe maatschappelijk relevante innovaties. Zo komt de
875 meerwaarde uiteindelijk terecht bij de burger als een soort "dividend van maatschappelijke
876 vooruitgang".

877 **Eerlijk delen bij publiek-private samenwerking**

878 De overheid doet een beroep op de private sector voor de realisatie van publieke investeringen in
879 infrastructuur. Dat kan gaan over vervoersinfrastructuur, overheidsgebouwen, schoolgebouwen,

880 woonzorgcentra, ziekenhuisinfrastructuur, gevangenissen enz. Voor zo'n investeringen kan een
 881 overheid de aloude procedure van een overheidsopdracht volgen: de overheid formuleert een
 882 bestek, bedrijven dienen offertes in en de overheid wijst de opdracht toe aan de beste/goedkoopste
 883 kandidaat.

884 De overheid kan voor infrastructuurinvesteringen ook een contractuele verhouding met een private
 885 partner aangaan. Hiervoor wordt de term publiek-private samenwerking of kortweg PPS gebruikt. Dit
 886 kan in uiteenlopende formules, afhankelijk van de investeringsaspecten die tussen overheid en
 887 private partner afgesproken worden. Deze aspecten kunnen betrekking hebben op het ontwerp
 888 (Design), de bouw (Build), de financiering (Finance), het onderhoud (Maintain), de exploitatie
 889 (Operate). In ons land is voor PPS-projecten in de afgelopen jaren voornamelijk met DBFM-
 890 contracten gewerkt.

891 Uit verschillende ervaringen met PPS is gebleken dat de verwachtingen op het vlak van snelheid,
 892 kostprijs en kwaliteit van de infrastructuurinvesteringen niet ingelost werden. Vanuit het Europees
 893 begrotingstoezicht is het intussen ook niet meer toegestaan om PPS uit de begroting te houden.

894 PPS blijft wel een goede mogelijkheid om (publieke) infrastructuurinvesteringen te realiseren. Het
 895 laat toe om de sterke punten van overheid en privé goed te doen samenvloeien in de verschillende
 896 stappen van het investerings- en uitbatingsproces (bijeenvoegen financieringsmiddelen,
 897 risicodeling, know-how en innovatie in de ontwerp- en bouwfase, uitbating en onderhoud,
 898 combineren van private en publieke gebruiksfunctie). Er is echter nood aan een beter richtinggevend
 899 kader met volgende krachtlijnen.

900 **Voorstellen**

901 **Strategische langetermijnvisie op infrastructuur**

902 De huidige investeringsprogramma's met een beperkte tijdshorizon ruilen we in voor een
 903 strategische langetermijnvisie op infrastructuur (wat is nodig en wie – publiek, privé of publiek-privé
 904 – moet daarvoor zorgen?). Deze visie vertalen we in infrastructuurplannen met een langere looptijd
 905 (bijvoorbeeld 2020-2030). De uitvoering bindt opeenvolgende regeringen. Zo kan de privésector zich
 906 beter instellen (financiering, uitvoering, eventueel exploitatie en onderhoud).

907 **Publieke en private poot gelijkwaardig**

908 Dit betekent dat we de lasten (risico's) en de lusten (financiële winsten) eerlijk (=proportioneel) delen
 909 tussen de publieke partner en de private partner.

910 **Kiezen voor PPS omwille van de meerwaarde, niet omwille van het uit de begroting halen (debudgettering)**

912 Voor een doorgedreven afweging van deze meerwaarde moet de overheid zelf (met een eigen
 913 kenniscentrum) voldoende uitgerust zijn met kennis, expertise en knowhow over
 914 infrastructuurinvesteringen.

915 Een overheid vraagt bij een investering 'waar voor haar geld'. Ze kijkt daarbij niet alleen naar de
 916 financiële kosten, maar heeft ook oog voor materiële en operationele aspecten en voor de
 917 maatschappelijke meerwaarde. De nieuwe wet op de overheidsoverdrachten laat daarbij ook meer
 918 soepele procedures toe om een investeringsopdracht toe te wijzen (concurrentiedialoog,
 919 onderhandeling) met de nodige ontwerpvrjheid voor een privépartner.

920 **Coördinatie en opvolging departements- of sector-overschrijdend**

921 De coördinatie en opvolging van de investeringen die op een alternatieve wijze worden gefinancierd
922 (van DBFM tot concessie), gebeurt 'departements-' of 'sector-overschrijdend' in handen van één
923 minister (bijvoorbeeld de minister van Begroting en Financiën).

924 **Transparantie**

925 PPS kan niet zonder transparantie voor publiek en parlement: over de meerwaardescan, over de
926 contractuele verhouding tussen overheid en private partner, over de uitvoering van een investering,
927 over de gevolgen voor de begroting.

928 **Deel II. De partnerstaat: de overheid heruitgevonden**

929 Je draait de kraan open voor water, je neemt de bus, je raadpleegt al eens dokter. Elke burger doet
 930 dagelijks een beroep op diensten en goederen die anderen leveren. Niemand kan alles zelf doen. Op
 931 die momenten in het leven, krijg je graag een aantal garanties. Veel hangt ook af van de context
 932 waarin je geboren bent en leeft: sommige burgers hebben weinig netwerk om op terug te vallen of
 933 weinig eigen middelen. Ook dan krijg je graag garanties van de overheid.

934 De garantie dat je toegang krijgt tot de diensten en goederen nodig voor een menswaardig leven. De
 935 garantie dat die diensten van een degelijke kwaliteit zijn. En dat ze een leefbare, duurzame
 936 samenleving voor de huidige en toekomstige generaties niet hypothekeren. Er is daarom nood aan
 937 een kader dat het samenspel tussen al die aanbieders regelt. Dat vraagt om actie van de overheid:
 938 die maakt dit samenspel mogelijk, geeft het vorm, zorgt dat het fair gespeeld wordt. Zo kunnen
 939 burgers rekenen op de diensten die ze nodig hebben, en kunnen ze zeker zijn dat er zorg voor hen
 940 gedragen wordt op meer kwetsbare momenten.

941 Net als deel I valt ook dit deel uiteen in 2 luiken.

942 De eerste drie hoofdstukken in dit tweede deel gaan op zoek naar **het juiste overheidsoptreden**. We
 943 gaan op zoek naar het antwoord op de vraag wanneer de overheid een partner kan zijn die vertrouwt
 944 en de teugels laat vieren, en wanneer ze de banden beter wat nauwer aantrekt. Alle spelers die willen
 945 meewerken aan een ecologisch en sociaal duurzame samenleving moeten ruimte krijgen, of het nu
 946 private of publieke spelers zijn, of ze uit het middenveld of de bedrijfswereld komen. De overheid
 947 blijft nodig om kaders te tekenen en rode lijnen te trekken, om een fair speelveld voor iedereen uit
 948 te werken. We passen dit achtereenvolgens toe op economie (hoofdstuk 7), zorg (8) en mobiliteit (9).

949 De laatste drie hoofdstukken in dit Schakelcongres, 10, 11 en 12, beschrijven hoe **de moderne**
 950 **partneroverheid** er zal uitzien. Databeheer wordt steeds ingrijpender, belangrijker. Het tiende
 951 hoofdstuk formuleert welke rol er voor de overheid weggelegd is in een toekomst met 'big data'.
 952 Hoofdstuk 11 gaat dieper in op de mogelijkheden en grenzen van gedragssturende ingrepen door de
 953 overheid. Met moderne data-architectuur kan de overheid schijnbaar onzichtbaar het gedrag van
 954 burgers sturen. Hoe ver kan ze hierin gaan, hoe kan ze deze instrumenten zonder de vrijheid van
 955 burgers te beperken? Het laatste hoofdstuk 12 ten slotte heeft aandacht voor de
 956 overheidsmedewerker, de schakel tussen overheid en de samenleving. De uitdagingen die in het
 957 Schakelcongres zijn naar voor geschoven hertekenen de rol van die ambtenaar, en hoe de overheid
 958 ruimte geeft aan die ambtenaar.

959

960 **7. Het juiste overheidsoptreden in elk domein van de economie**

Samenvatting

De overheid speelt een belangrijke rol om ervoor te zorgen dat economie leidt tot welvaarts- en welzijnsontwikkeling voor burgers. Ze beschikt daartoe over veel instrumenten. Eén ervan is zelf aanbieder zijn, via een monopolie. In dit deel geven we aan in welke sectoren dat aangewezen is. We bieden ook een kader om te evalueren of een overheidsaanbod in een bepaalde sector aangewezen is. Voor de financiële sector en de zorgsector doen we tot slot een aantal concrete voorstellen.

961 **Visie**

962 De overheid moet haar huidige en toekomstige burgers een vruchtbare omgeving bieden op vlak van
 963 welvaarts- en welzijnsontwikkeling. Om die garanties te bieden beschikt ze over een breed arsenaal
 964 aan instrumenten. In dit luik spitsen we ons toe op de rol van de overheid in de economie. Zelf
 965 aanbieder worden is (slechts) één van de instrumenten waarover de overheid beschikt.

966 **In sommige economische sectoren is een overheidsmonopolie noodzakelijk**

967 Bij de inschatting van wat de overheid best zelf doet, zijn er economische sectoren die best een
 968 monopolie van de overheid blijven omdat er belangrijke morele gevaren verbonden zijn aan een
 969 privaat aanbod van deze taken. Voor deze taken is het belangrijk dat de overheid *in fine* de enige
 970 aanbieder blijft. De belangrijkste uit dat rijtje zijn:

- 971 • Transmissie en distributie van energie
- 972 • Drinkwatervoorziening
- 973 • Riolering
- 974 • Openbare weg-, waterweg- en spoorweginfrastructuur
- 975 • Coördinatie van het luchtverkeer

976 **In alle andere domeinen evalueren we voortdurend de gewenste overheidsrol**

977 Voor de meeste andere diensten evolueert het belang van een overheidsaanbod doorheen de tijd op
 978 basis van maatschappelijke, ecologische en technologische evoluties. Soms is een
 979 overheidsmonopolie niet nodig, maar wel wenselijk. In andere gevallen volstaat een overheids optie
 980 binnen een divers aanbod.

981 Omdat de overheid heel veel instrumenten heeft om welvaartsontwikkeling te ondersteunen, is een
 982 overheidsaanbod vaak niet strikt noodzakelijk. In zo'n gevallen moet ingeschat worden of een
 983 overheidsaanbod de meest doelmatige manier is om welvaartsontwikkeling te stimuleren. We
 984 pleiten voor een pragmatische overheid die garant staat voor de beschikbaarheid en continuïteit van
 985 belangrijke dienstverlening. Ze gebruikt het zelf aanbieden van die diensten als één instrument
 986 binnen een brede waaier aan strategieën.

987 **Hoe maken we die evaluatie?**

988 Sommige ideologieën hebben een ingebouwd wantrouwen tegenover bepaalde spelers in de
 989 samenleving met name overheid, bedrijven, middenveld of burgerbewegingen. Wij hebben dat niet
 990 en zien daarom voor elk van deze spelers een belangrijke rol weggelegd binnen onze samenleving,

991 elk vanuit hun eigen sterktes. De afweging wie welke rol speelt maken we vanuit een inschatting
 992 welke gevaren er zijn (zoals marktvalingen en morele gevaren) en hoe we als samenleving de beste
 993 resultaten kunnen boeken op vlak van welvaartsontwikkeling, gegeven de eindige middelen
 994 waarover we beschikken.

995 Belangrijke elementen in die afweging zijn:

- 996 • **Robuustheid via diversiteit:** monoculturen zijn gevaarlijk, niet enkel binnen de landbouw, maar
 997 ook binnen economische en sociale sectoren.
- 998 • **Het bedienen van niches voor belangrijke producten & diensten die door private spelers niet,
 999 of niet voldoende bediend worden** (zoals autoverzekeringen voor jongeren en sociale
 1000 woningen).
- 1001 • **Het beschermen van huidige en toekomstige maatschappelijke meerwaarde** (zoals het
 1002 aanleggen en beheren van publieke infrastructuur, subsidiëren van onderwijs, cultuur en
 1003 fundamenteel onderzoek).
- 1004 • **Het voorkomen en doorbreken van kartels en andere vormen van marktvalen.**
- 1005 • **Het beschermen van bepaalde belangrijke gemeenschappelijke middelen ('common pool
 1006 resources').**(natuurbescherming, cultuurbescherming, monumentenzorg,...)
- 1007 • **Het zetten van een hoge kwalitatieve standaard** (bv openbare media, musea)

1008 **Voorstellen**

1009 **Financiële sector**

1010 De financiële sector speelt een bijzondere rol in onze samenleving omdat ze spaarmiddelen omzet in
 1011 investeringsmiddelen. Als een financiële sector goed werkt, is ze daardoor een turbo op onze
 1012 welvaartsontwikkeling. Door de cruciale rol van deze sector wil Groen dat de overheid haar goede
 1013 werking verzekert, niet enkel als regulator en toezichthouder, maar ook door zelf een actieve rol op
 1014 te nemen via één of meerdere overheidsbanken. Via die overheidsbank(en) kan ze kartelafspraken
 1015 voorkomen en doorbreken. Ze kan zelf investeren in maatschappelijk waardevolle projecten en de
 1016 investeringsfinanciering van lokale overheden en het middenveld vergemakkelijken. En ze kan de
 1017 sector in zijn geheel robuuster maken door een ander profiel te hebben dan private banken en door
 1018 een aanbod te ontwikkelen voor slecht bediende, maar maatschappelijk waardevolle niches.

1019 **Zorgsector**

1020 De overheid voorkomt dat er gaten vallen in de basiszorgverlening. Waar nodig, garandeert ze met
 1021 een publieke optie de toegankelijkheid van de zorg voor alle burgers, ook de meest kwetsbare.

- 1022 • Wanneer er bijvoorbeeld geen medicijnen of behandelingen voor zeer zeldzame ziekten
 1023 ontwikkeld worden, neemt de overheid zelf het initiatief.
- 1024 • De lokale overheid vertrekt vanuit een onderbouwde analyse over zorgbehoeften en het
 1025 zorgaanbod op buurtniveau. Ze brengt de hiaten per buurt in kaart en stemt het eigen
 1026 zorgaanbod daar zoveel mogelijk op af.
- 1027 • De oprichting van een zorgvereniging (soms zorgbedrijf genoemd) kan een strategie zijn om een
 1028 publiek zorgaanbod te behouden of de kwaliteit ervan via samenwerkingen te versterken. Dat
 1029 kan voor ons onder twee voorwaarden: 1) financiële toegankelijkheid en lokale
 1030 verankering/buurtgerichtheid en 2) democratische controle. Andere aandachtspunten zijn:
 1031 verworven rechten van het personeel en een positieve arbeidsomgeving en werkbaar werk, niet

1032 besparen maar herinvesteren in zorg en sociaal en duurzaam ondernemen met oog voor
1033 diversiteit.

1034 **Mobiliteit**

1035 Zie Hoofdstuk 9.

1036 **8. Het juiste overheidsoptreden in welzijn en (gezondheids)zorg****Samenvatting**

Elke aanbieder die maatschappelijk verantwoorde zorg als hoofddoelstelling heeft, is welkom voor Groen. Zorg aanbieden met publieke middelen leidt tot een verplichte transparantie en garanties voor inspraak van patiënten en zorggebruikers. Een sociaal rendement moedigt initiatief aan en ontmoedigt tegelijk een doorgedreven marktdenken en winstbejag. De overheid garandeert dat de (gezondheids)zorg toegankelijk, betaalbaar en kwaliteitsvol is. Bepaalde kwaliteitseisen zijn nodig, maar een doorgeslagen regeldrift blokkeert sociale innovatie en vernieuwende projecten.

1037

Begrippen in dit hoofdstuk

- **Private spelers** zijn de tegenhangers van de publieke spelers en zijn alle zorgaanbieders die niet in handen zijn van de overheid. Het gaat zowel om vzw's als om commerciële instellingen. De meeste zorgaanbieders in België zijn geprivatiseerd, denk maar aan de meeste ziekenhuizen, rusthuizen...
- **Commerciële spelers** zijn private spelers met winstoogmerk. In heel wat (gezondheids)zorgsectoren zijn al commerciële spelers actief.
- **Prestatiefinanciering** is een betalingsvorm waarbij de zorgverleners betaald worden per handeling of prestatie die ze doen, bijvoorbeeld per consultatie, per laboratoriumonderzoek, per chirurgische ingreep...
- **Forfaitaire financiering** is een betalingsvorm waarbij de zorgverleners een forfait of vastgelegd bedrag krijgen voor het geheel van een bepaalde behandeling of verzorging, bvb. een vast bedrag per ziekenhuisopname.
- **Abonnementsgeneeskunde** betekent dat de patiënt zich inschrijft bij een vaste praktijk of centrum en niet betaalt voor de consultaties in dat centrum. Het centrum krijgt een vast bedrag per patiënt per jaar voor een zorgpakket van huisartsen, vaak aangevuld met verpleegkundigen en kinesitherapeuten.
- **Tendering** is het uitschrijven van een opdracht door bijvoorbeeld een overheid wanneer ze bepaalde diensten, leveringen of werken wil bestellen bij derden. Wil een overheid een schoonmaakfirma inhuren voor het poetsen van de kantoorgebouwen, dan schrijft de overheid een tender uit. Verschillende firma's kunnen hierop inschrijven en dienen een offerte in. Afhankelijk van het type van tender wordt de prijs of de prijs én de kwaliteit in rekening genomen bij het toekennen van de opdracht door de overheid.
- **Evidence-based** betekent dat je werkt op basis van gegevens van wetenschappelijk onderzoek. In de evidence-based gezondheidszorg hou je bij de behandeling van een patiënt dus rekening met het beste beschikbare bewijs uit kwantitatief of kwalitatief wetenschappelijk onderzoek.

1038 **Situering**

1039 *Alle burgers hebben op bepaalde momenten in hun leven zorg en ondersteuning nodig.*
 1040 *Mantelzorgers nemen het leeuwendeel van de zorg voor hun rekening. Wie daar niet op kan of wil*
 1041 *rekenen, kan beroep doen op een divers palet aan aanbieders. Soms gaat het om publieke spelers,*
 1042 *al is een zuiver onderscheid publiek-privaat door de vele tussenvormen nog moeilijk te maken. Heel*
 1043 *vaak gaat het om private spelers. Zij bezetten sinds jaar en dag een centrale positie in onze*
 1044 *(gezondheids)zorg. Onder private spelers vallen zowel de vzw's (zonder winstoogmerk) als de*
 1045 *commerciële spelers (met winstoogmerk).*

1046 *De commerciële spelers zijn op hun beurt erg divers. Denk maar aan de zelfstandige onthaalouders*
 1047 *of de zelfstandige verpleegkundigen die zorg aan huis bieden. Of aan coöperatieve*
 1048 *vennootschappen die investeren in huisvesting voor personen met een handicap. Aan het andere*
 1049 *uiteinde heb je ook de beursgenoteerde, internationale bedrijven met wereldwijde vertakkingen,*
 1050 *bijvoorbeeld in de ouderenzorg. Deze allemaal over dezelfde kam scheren zou fout zijn.*

1051 *Burgers nemen zelf initiatieven, bijvoorbeeld ouders die zich groeperen om zorg te organiseren*
 1052 *voor hun kind met een handicap. Maar de huidige financiering en regelgeving zijn geschreven op*
 1053 *maat van de grote voorzieningen. Kleinschalige of vernieuwende initiatieven die inzetten op*
 1054 *vraaggestuurd en op maat werken, op nieuwe zorgvormen, op buurtgericht werken komen*
 1055 *moeilijk van de grond.*

1056 **Visie**

1057 Wie zorg nodig heeft, heeft niets aan een plaats op een wachtlijst. De zorgsector smeekt om initiatief,
 1058 en dus komt het erop aan elk waardevol initiatief een eerlijke kans te geven. Elke aanbieder die
 1059 maatschappelijk verantwoorde zorg als hoofddoelstelling heeft, is welkom voor Groen. De overheid
 1060 legt aan alle aanbieders strikte randvoorwaarden op die garanderen dat ze kwaliteitsvolle, sociaal
 1061 rechtvaardige, performante, relevante en toegankelijke zorg leveren. Publieke middelen bestemd
 1062 voor de zorg komen terecht bij wie de zorg nodig heeft en niet in de zakken van aandeelhouders of
 1063 bestuurders.

1064 De nodige ondernemingszin komt de zorgsector ten goede, maar een te sterk doorgedreven
 1065 marktdenken maakt de zorg kapot. Dat risico bestaat met een overheid die teveel bespaart of met
 1066 een onderneming die winstmaximalisatie op de spits drijft. Zorg draait namelijk om persoonlijke
 1067 relaties tussen mensen en om tijd. Het zorgpersoneel werkt de benen vanonder hun lijf om de beste
 1068 zorg te leveren, maar nu al is er te weinig tijd om zorg op een respectvolle wijze te leveren, om een
 1069 oprecht gesprek aan te knopen, zonder constant de klok in de gaten te moeten houden. Hierop
 1070 verder inboeten kan niet voor Groen.

1071 **Voorstellen**

1072 **Een correcte overheidsfinanciering**

1073 Een eerste sleutelinstrument voor kwaliteitsvolle, betaalbare en verantwoorde zorg is een correcte
 1074 overheidsfinanciering. Via een voldoende hoge financiering biedt de overheid een **zorggarantie** aan
 1075 elke burger. Dat is de garantie dat er een oplossing voorhanden is als de draagkracht van de
 1076 mantelzorgers zijn grenzen bereikt. Zo voorkom je wachtlijsten. We willen bijkomend privékapitaal
 1077 mobiliseren in de zorg, maar dit mag niet gepaard gaan met een zich terugtrekkende overheid. Het
 1078 dient om extra ruimte te creëren en initiatief aan te moedigen, niet om besparingen van de overheid
 1079 te compenseren.

1080 Een correcte overheidsfinanciering is een financiering die de juiste prikkels geeft maar niet onnodig
 1081 hoog is, want dat werkt overconsumptie in de hand:

- 1082 • In de Vlaamse zorgsector kiezen we in de diverse deeldomeinen voor een **persoonsgebonden**
 1083 **financiering**. Zo leggen we meer macht in handen van de gebruikers, die hun
 1084 ondersteuningsbudget naar eigen inzicht kunnen inzetten. Het gaat om een zorgbudget dat de
 1085 gebruiker breed kan gebruiken: zowel voor zorg bij erkende zorgaanbieders, als voor zorg in het
 1086 informele circuit, voor een persoonlijke assistent of andere reguliere, ondersteunende diensten.
 1087 We ondersteunen de sector en het personeel bij deze overgang en zorgen voor begeleiding van
 1088 de gebruikers die dat nodig hebben.
- 1089 • In de federale zorgsector krijgen de meeste zorgverleners momenteel een financiering per
 1090 handeling of prestatie. Dat werkt overconsumptie in de hand, dus we pleiten voor minder
 1091 prestatiegebonden financiering. Op de eerste lijn evolueren we naar een **60-30-10-financiering**:
 1092 60% van het huisartseninkomen komt uit niet-prestatiegebonden betaling, 30% uit
 1093 prestatiegebonden betaling, en 10% is beloning voor kwaliteit (bvb. voor gepast voorschrijven
 1094 van geneesmiddelen). Meer patiënten moeten terechtkunnen in de **abonnementsgeneeskunde**,
 1095 want dit maakt de eerste lijn toegankelijker voor kansengroepen en stimuleert preventie en
 1096 samenwerking. We hervormen ook de ziekenhuisfinanciering zodat een sterkere
 1097 basisfinanciering de kost van verpleegkundig personeel afdekt. We kiezen voor een **forfaitaire**
 1098 **financiering** voor routine-ingrepen, aangevuld met financiële prikkels voor kwaliteit (bvb.
 1099 vermijden van heropname of van ziekenhuisbacterie). We maken werk van een eerlijker
 1100 vergoedingssysteem voor artsen: weg van de overgewaardeerde technische prestaties naar de
 1101 intellectuele prestaties en weg van de 9-tot-5 villageneeskunde naar de ziekenhuisgeneeskunde
 1102 door lastige spoed- en wachtdiensten beter te betalen.

1103 **Overheid garandeert toegankelijkheid en betaalbaarheid**

- 1104 Iedereen heeft hetzelfde recht op zorg. Overheidsregulering moet voorkomen dat er een ongelijkheid
 1105 ontstaat in de toegankelijkheid en betaalbaarheid van de (gezondheids)zorg. We willen geen luxe-
 1106 zorgaanbod voor wie het kan betalen, terwijl andere zorgbehoevenden moeten terugvallen op
 1107 basiszorg.
- 1108 De overheid garandeert de betaalbaarheid van de zorg om zo een zorg op twee snelheden te
 1109 voorkomen.
- 1110 • Een **volwaardige ziekte- en zorgverzekering** met inkomensgebonden bijdragen is het instrument
 1111 bij uitstek om de (gezondheids)zorg voor iedereen toegankelijk te maken.
- 1112 • We voeren **sociale correcties** door op de eigen bijdragen die zorgbehoevenden betalen. Deze
 1113 sociale correcties houden rekening met het inkomen en het vermogen van de zorggebruiker.
- 1114 • We zorgen voor een lagere en transparante **ziekenhuisfactuur** voor de patiënt. We schaffen
 1115 ereloonsupplementen voor routine-ingrepen af. Dat vergt een hervorming van de
 1116 ziekenhuisfinanciering die nu ontoereikend is. Bij een opname of consultatie, moet de patiënt
 1117 vooraf weten welke prijs hij zal betalen. We moedigen artsen aan om zich te conventioneren en
 1118 de tarieven te respecteren.
- 1119 • Wanneer mensen bepaalde **luxe-opties** wensen (zoals een grotere kamer, etc.), kunnen hier
 1120 aparte kosten voor aangerekend worden. De standaard optie moet beschikbaar en voldoende
 1121 kwalitatief zijn.

1122 **Maatschappelijk verantwoorde (gezondheids)zorg: garanties bij de aanbieders**

- 1123 Wil je als organisatie met publieke middelen (gezondheids)zorg aanbieden, dan vraagt de overheid
 1124 een aantal garanties die ervoor zorgen dat die middelen de juiste bestemming krijgen: namelijk zorg.
 1125 Dat geldt ook als die publieke middelen onrechtstreeks -via een persoonsvolgend budget- de
 1126 organisatie bereiken.
- 1127 We maken geen onderscheid tussen organisaties op basis van hun rechtsvorm. Dat criterium is
 1128 moeilijk hanteerbaar omdat er vele tussenvormen en samenwerkingsconstructies bestaan. Zo
 1129 besteden vzw's en publieke zorginstellingen vaak de catering, de wasserij of de bewaking uit aan

1130 commerciële organisaties. In de geplande vzw-hervorming mogen vzw's binnenkort ook diensten
 1131 met winst oogmerk organiseren. Bovendien bestaat er geen bewezen verband tussen de rechtsvorm
 1132 en de kwaliteit van de zorg. De kwaliteitsproblemen in de ouderenzorg stellen zich zowel in de
 1133 publieke, vzw- als commerciële woonzorgcentra. Het Samu-Social schandaal toont aan dat ook in
 1134 vzw's publieke middelen niet altijd volledig naar de zorg gaan.

1135 Er is nood aan andere garanties voor (gezondheids)zorgorganisaties die werken op basis van publieke
 1136 middelen:

1137 1. We maken een onderscheid tussen winst maken en winst uitkeren. Winst maken in de zorg hoeft
 1138 op zich geen probleem te vormen, het zorgt voor een goede financiële gezondheid van de
 1139 organisatie. Wat wel problematisch kan zijn, is het uitkeren van winsten aan aandeelhouders.
 1140 We willen winsten maximaal herinvesteren in kwaliteit voor de gebruiker of in nieuwe
 1141 zorgnoden. Daarom kan je als organisatie in de zorgsector slechts **een beperkt rendement**
 1142 uitkeren aan je aandeelhouders. Zo een vastgelegd maximum op de winstuitkering bestaat al bij
 1143 de coöperatieve vennootschappen met sociaal oogmerk. Een sociaal rendement maakt het
 1144 mogelijk om privaat kapitaal te mobiliseren voor de zorgsector, bijvoorbeeld voor het bouwen
 1145 van nieuwe woningen voor personen met een handicap, maar zorgt ervoor dat publieke
 1146 middelen niet via dividenden wegstromen uit de sector. Zo ontmoedig je bovendien het pure
 1147 winstbejag.

1148 2. De **lonen en vergoedingen** die worden uitbetaald zijn sectorconform. Het kan dus niet dat CEO's
 1149 riant vergoedingen opstrijken, bestuurders royale zitpenningen uitbetaald krijgen en
 1150 medewerkers aan het minimumloon werken.

1151 3. Het (gedeeltelijk) werken met overheidsmiddelen leidt tot een **verplichte transparantie in de**
 1152 **boekhouding, kosten- en investeringsstructuur**. Zo legt de organisatie publieke
 1153 verantwoording af voor de besteding van de overheidsmiddelen. Ze maakt transparant op welke
 1154 manier ze winst herinvesteert in de zorg of in kwaliteit. Deze transparantie maakt het mogelijk
 1155 voor de overheid om de financiering in de zorg (naar boven of naar beneden) bij te sturen. Voor
 1156 de gebruiker wordt het duidelijk hoe de prijs van de aangeboden zorg tot stand komt.

1157 4. Er komen garanties rond **medebeheer en inspraak** van eindgebruikers in de zorgorganisaties. De
 1158 zorggebruikers en medewerkers kunnen mee aanbevelen en/of beslissen op welke manier
 1159 winsten geherinvesteerd worden in een betere kwaliteit voor de zorggebruiker. (Zie hoofdstuk
 1160 4).

1161 **Tendering**

1162 Als de overheid bepaalde diensten, leveringen of werken wil bestellen bij derden, moet ze hiervoor
 1163 specifieke regels en procedures volgen. We spreken dan van overheidsopdrachten of (publieke)
 1164 tendering. De bekendste vormen van tendering zijn de (openbare) aanbesteding en de
 1165 offerteaanvraag. De aanbesteding is vooral een bruikbaar instrument in situaties waar de prijs de
 1166 doorslag mag geven en waar kwaliteit eenvoudig gecontroleerd kan worden, bijvoorbeeld bij de
 1167 levering van standaard kantoomateriaal. De offerteaanvraag laat meer ruimte om bij de beslissing
 1168 naast de prijs, ook de kwaliteit in rekening te nemen, waardoor het in veel gevallen een beter
 1169 instrument is dan de aanbesteding.

1170 Toch houden beide vormen risico's in, daarom zijn we terughoudend ten aanzien van 'tendering' van
 1171 zodra het gaat over interpersoonlijke zorgrelaties. Een bijkomend probleem is dat de sterke focus op
 1172 meetbare kwaliteitsindicatoren ertoe kan leiden dat organisaties zich focussen op eenvoudige
 1173 patiënten of zorgbehoevenden waar ze eenvoudig resultaat mee kunnen behalen. Complexe
 1174 zorgprofielen dreigen zo uit de boot te vallen.

1175 1. Wanneer het gaat om persoonlijke zorgrelaties en als het vertrouwen tussen zorgverlener en
 1176 hulpvrager belangrijk zijn, is een klassieke vorm van tendering vaak een te bot instrument. De
 1177 kwaliteit van de hulpverlening is moeilijk te vatten in meetbare indicatoren. De overheid kiest in
 1178 zo'n geval beter voor een soort competitieve projectoproep. De toewijzing hiervan gebeurt niet

- 1179 enkel op basis van een geschreven dossier, maar is onderwerp van onderhandelingen, die
1180 rekening houden met het volgende:
- 1181 ○ Kwaliteit weegt zwaarder door dan de prijs. Bovendien wordt de kwaliteit ook gemeten
1182 op basis van zachte indicatoren, zoals tevredenheid van de gebruiker.
 - 1183 ○ De financiële draagkracht van de kandidaat zorgaanbieder wordt gecontroleerd.
 - 1184 ○ Er is aandacht voor specifieke vaardigheden en expertise van het personeel.
 - 1185 ○ Samenwerking en netwerking tussen organisaties worden gewaardeerd.
 - 1186 ○ De doelstellingen en kwaliteitsvereisten worden met gebruikers en de sector vooraf in
1187 een open platform overlegd. Die doelstellingen en verwachtingen zijn bij het begin
1188 duidelijk.
- 1189 2. Bij geneesmiddelen kunnen de kwaliteitsvereisten wel gedetailleerd beschreven worden. We
1190 maken geneesmiddelen goedkoper door te kiezen voor een sluismodel met openbare
1191 aanbestedingen waarbij de kwaliteits- en bevoorradingsgaranties vastliggen. Binnen de sluis laten we
1192 de concurrentie spelen richting de laagst aangeboden prijs. Wie die prijs toepast, krijgt drie jaar lang
1193 de garantie van een vaste prijs en gegarandeerd volume.
- 1194 **Overheid garandeert kwaliteit bij alle spelers**
- 1195 De overheid speelt een belangrijke rol in het beschermen van de kwaliteit van de (gezondheids)zorg,
1196 zij erkent en vergunt namelijk de zorgaanbieders. Dit erkenningsbeleid vormt een belangrijke
1197 hefboom in de kwaliteitsbescherming.
- 1198 Kwaliteit in de zorg lezen we niet af van een checklist van voorwaarden. De overheid geeft de sector
1199 vertrouwen bij de uitvoering van zorgtaken en stimuleert zelfcontrole en kwaliteitsdenken.
1200 Overtollige regels en procedures schrappen we, omdat ze ook vaak de kleinere spelers buitensporig
1201 benadelen.
- 1202 • In de deeldomeinen van de (gezondheids)zorg waar evidence-based gewerkt kan worden,
1203 evalueren we op kwaliteitsuitkomsten. We stellen indicatoren op, voorzien die van de nodige
1204 uitleg en verklaring en maken ze publiek. We voorzien financiële prikkels voor zorgaanbieders
1205 die een bepaald kwaliteitsniveau halen.
 - 1206 • In andere deeldomeinen van de zorg draait het vooral om de kwaliteit van de zorgrelatie. Dat
1207 vergt maatwerk en is moeilijker vast te leggen in objectieve indicatoren. In de evaluatie van de
1208 zorgrelatie leggen we de nadruk op zachte indicatoren en de tevredenheid van de
1209 patiënt/gebruiker.
- 1210 Evaluaties gebeuren in dialoog. De zorginspectie evolueert naar een doorlichtingscommissie die in
1211 samenspraak met de aanbieder verbeterprocessen opstart en begeleidt. Rechtstreekse inspraak van
1212 de gebruiker/patiënt in de zorgorganisatie is een belangrijk aandachtspunt.
- 1213 Een belangrijk element in kwaliteitsvolle zorg is de tijd die zorgverleners krijgen om te zorgen.
1214 Minimale personeelsnormen zijn daarom een belangrijke erkenningsvoorwaarde.
- 1215 De overheid zorgt voor opvolging en kwaliteitsbewaking in alle contexten, ook bijvoorbeeld in
1216 commerciële ziekenhuizen/poliklinieken. Voor de patiënt is ononderbroken zorg ook belangrijk: de
1217 overheid zorgt daarom voor een eerlijke verdeling van de lasten (zoals wacht- en spoeddiensten)
1218 over alle zorgaanbieders.

1219 **9. Het juiste overheidsoptreden voor onze mobiliteit****Samenvatting**

Mobiliteit is duurzaam als ze ecologisch verantwoord, veilig, betaalbaar, comfortabel, betrouwbaar én rechtvaardig is. Dat laatste aspect willen we terug meer centraal zetten in onze benadering van duurzame mobiliteit, op gelijke hoogte met het ecologische. In het mobiliteitsbeleid van de toekomst bewaakt de overheid het samenspel tussen rechtvaardigheid en duurzaamheid in een maatschappij waar gebruik steeds meer de plaats gaat innemen van bezit. Het juiste overheidsoptreden voor mobiliteit is datgene waar sociale en ecologische doelstellingen hand in hand gaan.

1220

Begrippen in dit hoofdstuk

- **Vervoersarmoede:** vervoersarmoede is het ondervinden van een gebrek aan vervoersmogelijkheden die de toegang tot bepaalde locaties verhinderen, waardoor een minimale deelname aan maatschappelijke activiteiten op afstand wordt verhinderd. Iemand is vervoersarm als hij niet in staat is om voorzieningen (werk, ontspanning, winkel,...) te bereiken ten opzichte van de woonplaats. Dit kan veroorzaakt worden door externe factoren (vb. geen goede verbinding met openbaar vervoer, geen veilige route naar school,...) of gebrek aan persoonlijke vaardigheden. Vervoersarmoede is sterk leeftijdsgebonden en toont zich anders in de stad dan op het platteland.
- **STOP-principe:** volgorde van prioriteiten (stappers, trappers, openbaar vervoer, personenwagens)
- **Transit Oriented Development (TOD):** ontwikkelen van dichte kernen met concentraties van wonen, werken en voorzieningen rond multimodale knooppunten. Bijvoorbeeld ontwikkeling van stationsomgevingen met een mix van wonen, werken, diensten en publieke (groene) ruimte.
- **Modal shift:** verschuiving van verplaatsing naar duurzamere transportmodi
- **Mobility as a service (MaaS):** staat voor een transitie in mobiliteit, waarbij de consument mobiliteit inkoop, in plaats van te investeren in transportmiddelen. Bijvoorbeeld: via een app het juiste transportmiddel (of combinatie van transportmiddelen) om van A naar B te gaan kiezen, bestellen en betalen.
- **Pick up Community (PUC):** het delen van ritten door langs verkeersknooppunten te rijden
- **Zelfrijdende mobiliteit:** koepelbegrip voor wagens/bussen/vrachtwagens die in een evolutie naar doorgedreven automatisering zitten. Er bestaan 5 levels van automatisering: van volledig door mens te besturen, naar compleet autonoom waar er zelfs geen menselijke bestuurder in het voertuig aanwezig hoeft te zijn. Er zijn twee soorten zelfrijdende voertuigen: het autonoom rijdende voertuig dat zijn omgeving inschat en hierop reageert en het coöperatief rijdend voertuig dat in connectie staat met zijn omgeving en de andere voertuigen.
- **Peer-to-peer taxi:** personenvervoer op vraag met een privéwagen (vb. Uber). Niet te verwarren met carpoolen of ritdelen waarbij de rit sowieso wordt gemaakt.

1221 **Mobiliteitsgarantie: rechtvaardigheid als leidend principe in duurzame**
 1222 **mobiliteit herdefinieert de rol van de overheid**

1223 **De overheid investeert in mobiliteit voor iedereen**

1224 **Situering**

1225 *Mobiliteit is een cruciale voorwaarde voor deelname aan de samenleving en een basisrecht. Dat*
 1226 *recht wordt begrensd door ecologische, sociale en economische randvoorwaarden. Wie zijn*
 1227 *basisrecht op mobiliteit onvoldoende kan uitoefenen, ondervindt een vorm van vervoersarmoede.*
 1228 **Vervoersarmoede** *ontstaat uit een gebrekkige bereikbaarheid van voorzieningen (werk,*
 1229 *ontspanning, winkel,...) ten opzichte van de woonplaats en/of door beperkte persoonlijke*
 1230 *mogelijkheden of vaardigheden en is ook sterk leeftijdsgebonden. Volgens een studie van*
 1231 *Accenture in opdracht van Ashoka België (2015) zou in ons land ongeveer 19% van de bevolking*
 1232 *vervoersarm zijn (2 miljoen mensen), iets meer dan het aantal mensen met risico op armoede*
 1233 *(15%). Vervoersarmoede komt zowel in de stad als op het platteland voor, maar het merendeel*
 1234 *van de huishoudens met een lage bereikbaarheid woont aan de stadsrand en de grote*
 1235 *woonplaatsen daaromheen.*

1236 *De genoemde studie maakt de volgende indeling van de vervoersarmen:*

- 1237 ○ *9,2% zijn stedelijke vervoersarmen (mensen in stedelijke gebieden voor wie mobiliteit*
 1238 *een drempel is in het hebben of vinden van werk; zij ondervinden moeilijkheden in het*
 1239 *lezen en begrijpen van het openbaar vervoerssysteem)*
- 1240 ○ *5,3% zijn niet-stedelijke vervoersarmen (inwoners van randstedelijke of*
 1241 *plattellandsgebieden voor wie mobiliteit een kerndrempel is (bv voor het vinden van*
 1242 *werk))*
- 1243 ○ *3% zijn ouderen met een beperkte mobiliteit (ouderen die thuis wonen; ouderen die*
 1244 *niet thuis wonen maar met beperkte mobiliteit)*
- 1245 ○ *1,5% zijn mensen met een beperking*

1246 **Visie**

1247 In een **rechtvaardig mobiliteitsbeleid** laten we de publieke middelen prioritair naar de mensen
 1248 stromen die worden geconfronteerd met onvoldoende mobiliteit. Cijfers tonen aan dat
 1249 rechtvaardige duurzame mobiliteit vooral een uitdaging is in stedelijke en metropolitane
 1250 omgevingen. Dat betekent dat rechtvaardigheid en de roep om meer leefbaarheid in de stad hand in
 1251 hand gaan. Rechtvaardige mobiliteit past in een Groene agenda en herkadert het debat: een
 1252 duurzaam mobiliteitsbeleid beperkt zich niet tot het bestrijden van files maar richt zich op het
 1253 bestrijden van vervoersarmoede, die voor velen al te vaak een functionele en waardige deelname
 1254 aan de samenleving hypothekeert. De overheid heeft de morele plicht om de mobiliteit te verbeteren
 1255 tot een voldoende hoog bereikbaarheidsniveau is gerealiseerd en gewaarborgd. Aangezien de
 1256 oorzaken van vervoersarmoede zich op verschillende niveaus situeren, geldt hetzelfde voor de
 1257 oplossingen. Bijvoorbeeld: de mobiliteit van jonge kinderen (woon-school) kan er sterk op
 1258 vooruitgaan als de verkeersveiligheid verbetert.

1259 **Voorstellen**

1260 Groen laat de overheid investeren in een vervoerssysteem dat mensen in staat moet stellen om
 1261 binnen redelijke tijd, kosten en moeite op de bestemming te geraken en aan activiteiten deel te
 1262 nemen. Ze zet daarnaast ook actief in op het verlagen van de aanwezige drempels om aan zo'n
 1263 vervoerssysteem deel te nemen. Rechtvaardige mobiliteit is ook die mobiliteit waarbij de externe
 1264 effecten tot een minimum beperkt worden. Groen laat de overheid op korte termijn werk maken van
 1265 een investeringsplan met als concrete doelstelling het terugdringen van vervoersarmoede op een
 1266 duurzame manier. Investeringsprioriteiten liggen bij:

- 1267 ○ Infrastructuur volgens het STOP-principe met nadruk op verkeersveiligheid en
- 1268 toegankelijkheid (voor kwetsbare groepen)
- 1269 ○ Werkingsmiddelen voor openbaar en collectief vervoer
- 1270 ○ Digitale en analoge accurate informatieverlening op maat
- 1271 ○ Uniforme, duidelijke *ticketing* en tarieven (met aangepaste sociale tarieven en/of
- 1272 derdebetalerssysteem)
- 1273 ○ Opleidingen en bijscholing; begeleiding en sensibilisering
- 1274 ○ Handhaving

1275 **De overheid garandeert een overkoepelende kijk op mobiliteit**

1276 **Visie**

1277 **Nabijheid is de beste mobiliteit.** Door woon- en werklocatie dichters bij elkaar te brengen ontstaan
 1278 werkbare opportuniteiten om een performant openbaar-vervoernet te organiseren en kortere
 1279 afstanden per fiets of te voet af te leggen. In Nederland wordt het openbaar vervoer al langer
 1280 georganiseerd op het niveau van vervoersregio's die worden gedefinieerd op basis van de
 1281 verplaatsingsstromen en de ruimtelijke logica.

1282 Naast de overheidstaak om het basisrecht op mobiliteit te garanderen, is het ook de plicht van de
 1283 overheid om ervoor te zorgen dat de verplaatsingsafstanden die mensen moeten afleggen om
 1284 volwaardig deel te nemen aan de maatschappij zo klein mogelijk zijn. De beste aanpak van
 1285 mobiliteitsbeleid is transversaal: een goed mobiliteitsbeleid begint bij een verstandig beleid rond
 1286 ruimtelijke ordening en wonen. De **stadsregio** vormt een goede schaal om de ruimtelijke en
 1287 mobiliteitsuitdagingen gekoppeld aan te pakken in een geïntegreerde regionale ontwikkelingsvisie
 1288 die de overheid samen met burgers, middenveld en bedrijven uittekent. Dit gebeurt door de **lokale**
 1289 **besturen** van de regio en de **regisseur** (overkoepelende overheid) die daarbij de hiërarchische
 1290 structuur van het netwerk binnen en buiten de regio bewaakt. Ook de verschillende
 1291 **vervoersaanbieders** en gebruikersvertegenwoordigers worden betrokken bij dit proces.

1292 **Voorstellen**

1293 We laten de overheid een **mobiliteitstoets** ontwikkelen die wordt gekoppeld aan alle relevante
 1294 beslissingen. (Basis)bereikbaarheid moet een decretale invulling krijgen die ervoor zorgt dat een
 1295 aantal bestemmingen met publieke, economische, sociaal-culturele en commerciële functies
 1296 verplicht ontsloten moeten worden met het openbaar vervoer (vb. tewerkstellingspolen,
 1297 gemeentehuizen, ziekenhuizen, bioscopen,...). Omgekeerd zorgt deze decretale verankering er ook
 1298 voor dat nieuwe ontwikkelingen volgens groene *Transit-Oriented Development* verlopen.

1299 We brengen alle relevante actoren samen om op schaal van de stadsregio mobiliteitsnetwerken uit
 1300 te tekenen en te monitoren.

1301 **De overheid stuurt mobiliteitsgedrag via fiscaliteit**

1302 **Visie**

1303 Rechtvaardige duurzame mobiliteit is ook die mobiliteit waarbij de externe effecten tot een minimum
 1304 beperkt worden en waarbij het 'vervuiler betaalt'-principe geldt.

1305 **Voorstellen**

1306 De **slimme kilometerheffing** zal hét instrument van de nabije toekomst worden om
 1307 verplaatsingsgedrag met de auto te sturen en limiteren. Daarbij houdt de overheid rekening met de
 1308 veranderende context, zowel voor de gebruiker als voor de overheid zelf. Bij een doorbraak van
 1309 elektrische mobiliteit zal de overheid op zoek moeten gaan naar een alternatief voor de
 1310 brandstofaccijnzen. Ook daar past de slimme kilometerheffing perfect in. De heffing draagt zo bij tot
 1311 een bewustmaking van ons verplaatsingsgedrag, voorziet middelen voor een doorgedreven *modal*
 1312 *shift* en maakt autodelen en carpoolen ook veel interessanter.

1313 Het rechtvaardigheidsprincipe wordt ook doorgetrokken in het woon-werkverkeer. We vormen de
 1314 fiscale voordelen van de salariswagens, waar slechts een beperkt aantal werknemers aanspraak op
 1315 maken, om tot een flexibel **mobilitetsbudget** voor iedereen, dat alle vergoedingen voor woon-
 1316 werkverplaatsingen vervangt en dat stuurt richting duurzame, actieve mobiliteit.

1317 Op Europees niveau bezit de overheid hefboomen om **internationaal personenverkeer te**
 1318 **verduurzamen**. We zorgen ervoor dat internationale treinverbindingen goedkoper zijn dan
 1319 vliegverbindingen voor afstanden tot 1.000 kilometer.

1320 **Van bezit naar gebruik**

1321 De verschuiving van de focus van bezit naar gebruik laat zich ook in onze mobiliteit voelen. Jongeren
 1322 denken minder in termen van auto, meer in termen van mobiliteit. In plaats van een auto of fiets te
 1323 kopen, huren we in de toekomst 'mobilitetsdiensten'. Deze verschuiving wordt ook wel *Mobility as*
 1324 *a Service* (MaaS) genoemd. In MaaS staan vervoersvragen van individuele personen centraal maar
 1325 we willen niet dat dit uitmondt in een individualistisch mobiliteitssysteem. Door de nadruk te leggen
 1326 op zachte modi en collectief vervoer hebben we oog voor de ontmoetingsfunctie van onderweg zijn.

1327 **De overheid faciliteert de transitie van bezit naar gebruik**

1328 **Situering**

1329 *Autodelers gaan bewuster om met hun verplaatsingsgedrag en maken meer gebruik van het*
 1330 *openbaar vervoer en zachte modi. Bestaande businessmodellen in de mobiliteit zullen*
 1331 *geheroriënteerd worden door de verschuiving van bezit naar gebruik.*

1332 **Visie**

1333 Gedeelde mobiliteit is een essentiële schakel in een genetwerkte en multimodale duurzame
 1334 mobiliteit. Publiek-private samenwerking biedt de kans om openbaar vervoer en gedeelde mobiliteit
 1335 aan elkaar te koppelen. **Lokale besturen** spelen een grote rol in de opschaling van gedeelde mobiliteit
 1336 door in te zetten op delen van het gemeentelijk (elektrisch) wagenpark, het voorzien van
 1337 (kinder)fietsdeelsystemen, enz.

1338 **Voorstellen**

1339 We laten de overheid als investeerder, aanbieder en regisseur een basisinfrastructuur en -aanbod
 1340 voorzien die het voor iedereen mogelijk maakt om zich op een duurzame manier te verplaatsen.
 1341 Uiteraard zijn er aanvullend daarop private spelers die, net als vandaag, mobiliteitsdiensten
 1342 aanbieden. Als partner van burgers en bedrijven zorgt de overheid voor een versnelde transitie van
 1343 bezit naar gebruik.

1344 We maken het mogelijk dat op termijn elke gemeente een *Pick Up Community* (PUC) organiseert
 1345 waarbij inwoners die tijdens hun rit langs één van de verkeersknooppunten rijden, hun rit (met de
 1346 eigen of de gedeelde wagen) kunnen delen. Deze PUC krijgt ook een digitale aanvulling zodat vraag
 1347 en aanbod via een digitaal platform kunnen gelinkt worden.

1348 Groen introduceert fietsdelen in alle steden en gemeenten. De gekende systemen (Villo Brussel, Velo
 1349 Antwerpen of de Blue Bikes van de NMBS) worden verder uitgebreid en aangevuld door
 1350 kleinschalige initiatieven, die rendabeler zijn voor kleinere steden en gemeenten. Een vernieuwend
 1351 fietsdeelconcept gaat bijvoorbeeld niet meer uit van een vaste standplaats en/of werkt met slimme
 1352 sloten die bediend worden met een app.

1353 **De overheid stimuleert innovatie en participatie**

1354 **Visie**

1355 Zelfrijdende mobiliteit is in opmars. Die omvat zowel opportuniteiten als bedreigingen. Wordt dit een
 1356 game changer of blijven we met z'n allen 'zelfrijdend' in de file staan? Er is slechts 10 à 30 procent
 1357 van het huidige wagenpark nodig om aan ieders mobiliteitsbehoefte te voldoen.

1358 De overheid stimuleert innovatie die bijdraagt aan de transitie naar duurzame, rechtvaardige en
 1359 verkeersveilige mobiliteit. Ze gaat als 'partnerstaat' publiek- en privé-burgerlijke **partnerschappen**
 1360 aan met vervoersaanbieders, reizigersgroeperingen, scholen, werkgevers en fiets- en
 1361 voetgangersverenigingen. We willen dat zelfrijdend transport meer dan vandaag gedeeld is.
 1362 Verschillende ruimtelijke en mobiliteitsvraagstukken moeten op voorhand al geïdentificeerd zijn om
 1363 van zelfrijdende mobiliteit een duurzame evolutie te maken.

1364 **Voorstellen**

1365 We laten de overheid initiatieven die van onderuit komen subsidiëren en ondersteunen. In het kader
 1366 van de mobiliteitstransitie brengen we internationale *best practices* in de praktijk in ons land.

1367 De overheid speelt proactief in op de komst van zelfrijdende mobiliteit en schept een duidelijk **kader**.
 1368 Via slimme wetgeving en slimme inrichting van publieke ruimte wordt maximaal ingezet op een
 1369 innovatieve mix van openbaar vervoer, gedeeld elektrisch vervoer en vooral meer plaats voor fietsers
 1370 en voetgangers.

1371 Een zelfrijdend voertuigenpark en zeker de transitieperiode met gemengd verkeer stelt heel wat
 1372 uitdagingen naar **handhaving**. De overheid stelt een duidelijk handhavingskader op voor zelfrijdende
 1373 mobiliteit en heeft daarbij aandacht voor de specifieke uitdagingen van digitalisering zoals hacking.

1374 **De overheid verzamelt en deelt mobiliteitsdata**

1375 **Situering**

1376 *Nieuwe technologie laat toe om het aanbod van verschillende publieke en private operatoren*
 1377 *volledig te integreren en zo optimaal in te spelen op de **co- en intermodaliteit** (inschakeling van*
 1378 *de verschillende vervoersmodi voor het personenvervoer op de meest duurzame wijze in één*
 1379 *vervoerssysteem met vlotte overstapmogelijkheden).*

1380 **Visie**

1381 Een digitaal platform kan informatie over vervoersvragen en verplaatsingsdata koppelen op een
 1382 manier dat ze kunnen gebruikt worden om het toekomstig mobiliteitsbeleid vorm te geven.

1383 **Voorstellen**

1384 De overheid ontwikkelt een digitaal platform dat het aanbod van verschillende operatoren aan elkaar
 1385 koppelt en waarin de gebruiker de verschillende vervoersopties, kostprijs en milieu-impact kan
 1386 vergelijken. Door die **data** te delen, rekening houdend met privacy, wordt ze bruikbaar in
 1387 routeplanners en voor onderzoek. Een voorbeeld: digitale speler en een (lokale) overheid delen data
 1388 over verkeersstromen en wegenwerken.

1389 **Versterken van een duurzaam mobiliteitsaanbod**

1390 **De overheid is aanbieder en regisseur in openbaar en collectief vervoer**

1391 **Visie**

1392 Een hiërarchisch knooppuntennetwerk van openbaar en collectief vervoer kent drie niveaus:

1393 1. De **ruggengraat** van het netwerk wordt gevormd door de IC en IR treinen. Bij *missing links* in de
 1394 treinverbindingen zal deze functie opgenomen worden door snelle verbindingen met andere
 1395 modi (bus, lightrail,...).

1396 2. Het **onderliggend net** zorgt voor een verbindende functie op een lager niveau en een
1397 doorstromingsfunctie naar de ruggengraat. Dit net bestaat uit de L-treinen, de voorstadsnetten
1398 en tram-, bus- en lightrailverbindingen met een hoge frequentie, stiptheid en betrouwbaarheid.

1399 3. Een fijnmazig **ontsluitend net** zorgt voor de ontsluiting van die gebieden die niet rechtstreeks via
1400 het onderliggende net bediend worden. Deze gebieden worden ontsloten richting ruggengraat
1401 of onderliggend net. In dit ontsluitende net worden verschillende bestaande en nieuwe openbare
1402 en collectieve vervoerssystemen bijeengebracht. In landelijke, dunbevolkte gebieden is het
1403 mogelijk dat het ontsluitende net afstapt van een vast haltesysteem met uitgestippelde routes
1404 en zal vervoer op vraaggestuurde wijze van deur tot een nabijgelegen halte mogelijk gemaakt
1405 worden.

1406 Deze structuur veronderstelt een naadloze samenwerking van de verschillende
1407 openbaarvervoersbedrijven. In het ontsluitende net zal het openbaar en collectief vervoer
1408 samensmelten en zal de overheid als aanbieder van openbaar vervoer intensief **samenwerken** met
1409 andere actoren op de markt, zoals collectieve systemen (taxi, schoolbus, buurtbus, vervoer voor
1410 minder mobiele, shuttlebus,...) en rit- en autodeelplatformen (Cambio, Tapazz, Autopia, Bolidis,
1411 PickMeUp,...). Dit betekent niet dat de overheid zich terugtrekt uit opdrachten die haar eigenlijk
1412 toekomen.

1413 Voor het spoor staan we positief tegenover concurrentie via openbare aanbesteding. Maar
1414 concurrentie op het spoor waar meerdere aanbieders op de zelfde lijn rijden, sluiten we uit.

1415 **Voorstellen**

1416 De overheid gaat de samenwerking aan met andere spelers op de markt op plaatsen en in situaties
1417 waar dit bijdraagt aan een duurzame en rechtvaardige mobiliteit. Ze zal dan subsidies verlenen en
1418 streng **waken over kwaliteit**, toegankelijkheid, prijs enz.

1419 De overheid bouwt meer expertise op rond organisatie van openbaar vervoer om openbare
1420 aanbestedingen voor het spoor te doen slagen.

1421 Alle openbaar vervoersmaatschappijen onderling maar ook de nieuwe spelers moeten gestroomlijnd
1422 worden op alle vlakken: prijs, ticket, haltes en dienstregelingen.

1423 Als (mede)ontwerper van een hiërarchisch openbaarvervoernetwerk en bewaker van het recht op
1424 mobiliteit en bereikbaarheid is een **sterke en neutrale regisseur** nodig. Groen laat deze rol vervullen
1425 door een neutraal overheidsorgaan dat losstaat van de openbaarvervoermaatschappijen.

1426 **De overheid scheidt een kader voor een duurzame mobiliteitstransitie**

1427 **Visie**

1428 Als investerende instantie die de transitie van bezit naar gebruik versterkt, bezit de overheid een
1429 hefboomfunctie om werk te maken van duurzame en rechtvaardige mobiliteit. Daarnaast heeft ze
1430 ook de regulerende taak in het mobiliteitsbeleid van waaruit ze de *modal shift* aanstuurt. Wat betreft
1431 de taximarkt betreft, blijft de taxi een essentiële speler in een duurzaam en toegankelijk
1432 vervoerssysteem. De opkomst van nieuwe vormen van ritdelen en *peer-to-peer* taxidiensten vragen
1433 om een nieuw kader dat de taximarkt hervormt, robuust maakt en nieuwe initiatieven integreert,
1434 zodat de taximarkt kan bijdragen aan die transitie.

1435 **Voorstellen**

1436 De overheid past zowel infrastructuur als regelgeving zo aan dat de elektrische fiets zijn rol van *game*
1437 *changer* ten volle kan waarmaken.

1438 De overheid creëert een nieuw regelgevend kader dat de taximarkt hervormt, robuust maakt en
1439 nieuwe initiatieven integreert, zodat de taximarkt kan bijdragen aan die transitie.

1440 **10. Het best mogelijke databeheer, dat de burger mogelijkheden**
 1441 **geeft en zijn data beschermt**

1442 Deze tekst lees je beste samen met hoofdstuk 2 "Alle burgers zijn digitaal mee"

1443

Samenvatting

De toekomst wordt digitaler. Groen schuift een technologie agenda naar voor ten dienste van samenleving en burgers. We omarmen de mogelijkheden van digitalisering, maar wel met garanties voor de privacy. Het is de rol van de overheid om dit evenwicht te bewaken. Overheden dienen hun mensen, middelen in te zetten om de monopolies van de internetgiganten, die in het nadeel zijn van de eindgebruikers, te breken. Daarvoor is een doorstart nodig, waarbij de overheid zelf de *lead* neemt in digitalisering, waarbij ze haar burgers grip geeft op zowel technologieën als datastromen, in de plaats van hen ze passief te laten ondergaan.

1444

Begrippen in dit hoofdstuk

- **Internet of Things:** de steeds toenemende aansluiting van onze toestellen op het internet, zoals slimme meters, printers, domotica of koelkasten.
- **AI of Artificiële Intelligentie:** ook gekend als kunstmatige intelligentie, houdt in dat computers autonoom complexere toepassingen aankunnen, zoals berekeningen of zoekopdrachten. In het extreme doorgetrokken, vervangen ze het menselijk brein. Zo wordt gewerkt aan robots die autonoom kunnen leren (*deep learning*).
- **Filter bubble:** ook gekend als informatiebubbel. Is een fenomeen waarbij een internetgebruiker na een zoekopdracht of op sociale media alleen nog die informatie te zien krijgt die geselecteerd werd door een algoritme op basis van het surf- en klikgedrag van die gebruiker, die dus geïsoleerd wordt in de eigen ideologische 'luchtbel'.
- **Algoritme:** is een reeks vooraf bepaalde handelingen of stappen die naar een eindresultaat leiden. Een recept om een gerecht te koken is zo bekeken een algoritme. In de digitale wereld ligt een algoritme aan de basis van een reeks handelingen die je de computer laat uitvoeren om tot een bepaald resultaat te komen, bijvoorbeeld een zoekactie op *Google*.
- **Big data:** datatechnologieën die dankzij de talrijke digitale data die voorhanden zijn op zoek gaan naar patronen (correlaties) in verzamelde data, zoals bijvoorbeeld de politie die wijkgebonden criminaliteit tracht te voorspellen op basis van data die eerder verzameld werden over criminele feiten gepleegd in die wijken of door mensen die in die wijken wonen. Kenmerkend is dat deze data doorgaans niet werden verzameld met dit doel, maar dat, eens de data voorhanden zijn, dergelijke toepassingen mogelijk worden.
- **Data Protectie Verordening:** ook gekend als General Data Protection Regulation (GDPR). Is een Europese Verordening, van kracht vanaf mei 2018, die regelt hoe bedrijven en overheden moeten handelen bij het verzamelen en verwerken van persoonsgegevens.
- **Blockchain:** nieuwe technologie van open databeheer die een snelle doorstart kent en die een deel van het werk van officiële instanties zoals banken, notarissen en overheden kan vervangen omdat ze door het transparant en decentraal karakter waarborg biedt voor veiligheid en accuraatheid.

- **Open source:** betekent dat de broncode van een programma gekend en transparant is en door iedereen die dat wil, zelfs verbeterd kan worden.
- **App:** voluit applicatie, of toepassing. Is een computerprogramma dat door de eindgebruiker kan gebruikt worden. Het is dus geen programma dat door een server gebruikt wordt om computers te laten draaien.

1445

1446

Situering

1447

De toekomst wordt nog digitaler

1448

1449

1450

1451

1452

1453

1454

1455

Na de pijlsnelle digitale evoluties veroorzaakt door internet, smartphones en sociale media, wacht ons een toekomst waarbij onze toestellen permanent met het internet verweven zijn (the Internet of Things), beslissingen gebaseerd worden op analyse van de overvloedig beschikbare data (big data) en computers en robots slimmer en sneller zijn dan een mensenbrein (AI, Artificial Intelligence). Deze disruptieve veranderingen creëren tal van verbeteringen in heel veel domeinen. Intussen is ook de keerzijde van de digitalisering gekend: massasurveillance, schending van de privacy, filter bubble, nepnieuws, etc. Net als veel burgers en experts maken we ons zorgen over deze schaduwkanten.

1456

1457

1458

Om van deze technologische ontwikkelingen nog meer een meerwaarde te maken voor mens en samenleving zijn maatschappelijk debat, samenwerking tussen actoren en finaal een slagkrachtige overheid nodig.

1459

'Big data': naar een evenwicht tussen mogelijkheden en risico's

1460

1461

1462

1463

1464

1465

1466

Big data betekent dat er gigantische hoeveelheden data voorhanden zijn door dagelijkse e-handelingen van burgers, overheden, organisaties en bedrijven (handels - en betaalverkeer, boekhoudingen, gebruik van apps, mail, zoekmachines, sociale media, etc). Ook de overheid beheert tal van data digitaal, denk aan fiscale, patrimoniale en burgerlijke verrichtingen, enz. Big data slaat niet zozeer op de data zelf, wel op de technologie die toelaat om snel veel data te verzamelen, op te slaan, aan elkaar te koppelen en te analyseren. Die analyse leidt dan tot nieuwe inzichten of kennis (correlaties).

1467

1468

1469

1470

1471

1472

1473

1474

1475

1476

Groen ziet in dat data toepassingen bij overheden, bedrijven en organisaties kunnen leiden tot meer accurate beslissingen en voorspellingen en dus mogelijke grotere operationele efficiëntie, verminderde kosten, geoptimaliseerde diensten, kortom tot maatschappelijke meerwaarde. Tegelijkertijd wil Groen zich hoeden voor datadeterminisme, het alles willen oplossen via data. Wij willen dat overheden, verenigingen en bedrijven datatechnologie alleen inzetten als het legitiem is, een duidelijke meerwaarde oplevert en de privacy respecteert. Datatechnologie werkt immers veelal met persoonsgegevens, ook met gevoelige persoonsgegevens, zoals financiële en medische informatie. Voor ons gaat het daarbij niet over het opslaan van deze data, want dat is in onze samenleving onvermijdelijk. Wel over wat er met de data gebeurt na de opslag en op welke manier de privacy daarbij gegarandeerd wordt.

1477

1478

1479

1480

1481

1482

Datadeterminisme is ook te vermijden omdat data gedreven processen niet per definitie tot perfecte resultaten leiden. De analyse van niet-selectief verzamelde data, zonder doelbinding (d.w.z. zonder vooraf te weten wat men precies wil gaan doen), leidt niet altijd tot correcte correlaties (patronen). Algoritmen kunnen fouten bevatten en zijn maar zo goed als de data zelf. Daarom kunnen big data toepassingen menselijke beslissingen in gang steken of aanvullen, maar ze niet vervangen.

1483 **Rol van de overheid**

1484 **Visie**

1485 Om van deze technologische ontwikkelingen nog meer een meerwaarde te maken voor mens en
 1486 samenleving zijn maatschappelijk debat, samenwerking tussen actoren en finaal een slagkrachtige
 1487 overheid nodig. We willen dat alle overheden in ons land met visie en performantie verschillende
 1488 rollen opnemen om de digitale revolutie om te buigen naar maximale maatschappelijke meerwaarde.
 1489 Als regelgever willen we dat de overheid de randvoorwaarden uitzet waarbinnen datatechnologieën
 1490 zich kunnen ontwikkelen. Als partneroverheid deelt de overheid de vele data waarover ze beschikt
 1491 met actieve burgers en start-ups, om zo toepassingen met hoge toegevoegde waarde te faciliteren.
 1492 Overheden zelf laten we zich omvormen tot moderne, toegankelijke en efficiënte e-overheden die
 1493 de technologische mogelijkheden inzetten voor dienstverlening en transparantie.

1494 Om dit te realiseren, ontwikkelen we een **steverige, integrale technologie agenda** met visie op de
 1495 toekomst, die een inhaalbeweging mogelijk maakt.

1496 **Voorstellen**

1497 **Rol als voortrekker: naar e-burgers en een e-overheid**

1498 Nu is het al zo dat burgers een digitale identiteitskaart hebben, een e-ID. Het is echter niet
 1499 transparant welke persoonsgegevens exact worden bijgehouden, hoe lang en door wie en aan welke
 1500 instanties jouw gegevens worden doorgespeeld. Groen wil een transparante versie daarvan, die de
 1501 burger toelaat om zelf mee zijn gegevens te beheren. Een blik op een e-pionier als Estland geeft
 1502 meteen een zicht op de mogelijkheden. We willen net als in Estland **elke Belg en inwoner een digitale**
 1503 **identiteit toekennen, een B-Residency**. Daarmee kan de e-burger digitaal documenten en
 1504 contracten ondertekenen, de authenticiteit van documenten nagaan, encrypteren en veilig
 1505 doorzenden. Zo'n transnationale e-ID biedt zelfs economische toepassingen, zoals het runnen van
 1506 een *online* wereldwijd locatie-onafhankelijk bedrijf. Elke e-burger (ouder dan 12 jaar) krijgt van
 1507 overheidswege een officieel email adres. Daarop kan die burger overheidsinformatie ontvangen.
 1508 Eventueel kunnen ook andere instanties, zoals nutsbedrijven daar gebruik van maken. Dit gaat
 1509 gepaard met maximale transparantie voor de burgers zelf. Elke individuele burger blijft ten allen tijde
 1510 eigenaar van zijn of haar persoonsgegevens. Hij kan ze inkijken en tot op zekere hoogte zelfs wissen
 1511 of wijzigen.

1512 We laten niemand achter. Voor wie niet meteen mee kan, voorziet de overheid een ruime
 1513 overgangperiode waarin de diensten ook analoog beschikbaar blijven. In het e-inclusiebeleid dat
 1514 Groen voorstaat (zie Hoofdstuk 2) is het een kerntaak van de overheid om er voor te zorgen dat
 1515 iedereen digitaal mee is.

1516 Met de nieuwe technologie *blockchain* kunnen transacties over het internet worden uitgevoerd
 1517 zonder tussenkomst van een derde partij. Zowel bedrijven als overheden zijn erg geïnteresseerd en
 1518 passen deze internettechnologie al toe. Het maakt immers mogelijk om op afstand, transparant,
 1519 toegankelijk en goedkoop ingewikkelde processen te beheersen, op vlak van transporteconomie,
 1520 gebouwenbeveiliging, voedselketenopvolging, milieu - en klimaatbeheersing,
 1521 productieketenopvolging, transnationale opsporingen, etc. Dat brengt ons sowieso meteen in een
 1522 andere samenleving. Voor de overheid zal de impact groot zijn. Nu is zij bij transacties van partijen
 1523 die elkaar niet kennen of vertrouwen, veelal de derde partij die als garantie geldt. Denk aan de
 1524 vergunningshoudende overheid, de overheid die allerlei attesten aflevert, de overheid die de
 1525 burgerlijke stand, het fiscale en patrimoniale kadaster beheert, en dergelijke meer.

1526 **Met *blockchain* laten we de overheid lichter, accurater en efficiënter werken.** *Blockchain*
 1527 technologie kan de overheid echter niet vervangen. Vooraleer een *blockchain* toepassing wordt

1528 opgestart, worden er afspraken en toegangscriteria vastgelegd. Transacties die aan de voorwaarden
 1529 voldoen gaan door, andere niet. De overheid is de enige actor die er over kan waken dat principes
 1530 als transparantie, non-discriminatie, gelijke toegang de hoekstenen vormen van deze
 1531 **afsprakenbundels** (de zogenaamde '*smart contracts*').

1532 We laten de overheid de leiding nemen in plaats van de disruptie te ondergaan om dan na de feiten,
 1533 krampachtig de praktijk te beteugelen met regels. Veelal is het dan al te laat. Tegelijk kijkt de overheid
 1534 verder dan de hype en houdt het hoofd koel zodat ze de basisprincipes van democratie, gelijkheid en
 1535 toegankelijkheid altijd garandeert.

1536 **Rol om te vergemakkelijken: big data wordt open data**

1537 In de digitale samenleving **stellen overheden de grote hoeveelheden data waarover ze beschikken**
 1538 **ten dienste van de gemeenschap**. Uiteraard gaat het dan over geaggregeerde data, met strikte
 1539 privacy-garanties. Zowel creatieve burgers als start-ups en app ontwikkelaars kunnen toepassingen
 1540 ontwikkelen met maatschappelijke meerwaarde. Toepassingen ontwikkelen behoort niet tot de
 1541 kerntaak van de overheid, behalve daar waar marktfalen optreedt, er aantoonbare nood en
 1542 meerwaarde zijn en er geen initiatief komt uit de markt.

1543 **Open data maken ook een horizontaal en democratisch samenwerkingsmodel makkelijker** tussen
 1544 burgers, overheid en bedrijfsleven. Onder impuls van een wethouder van GroenLinks werd in
 1545 Groningen een energie transitie model op buurniveau ontwikkeld met inzet van data. Analyse van
 1546 data van burgers, netbeheerders én lokale overheid simuleerde hoe wijken in Groningen
 1547 energieneutraal konden worden tegen 2035.

1548 Het voorbeeld maakt duidelijk dat de overheid hier een andere rol inneemt: die van **facilitator**
 1549 waarbij de centrale, geïnstitutionaliseerde besluitvorming door dé overheid plaats ruimt voor
 1550 decentrale besluitvorming op basis van informatie gedeeld tussen burgers, overheden en bedrijven.
 1551 In deze *commons* benadering onderhandelen de gebruikers zelf over de voorwaarden waaronder hun
 1552 persoonlijke data gebruikt mogen worden, over de privacy settings, enzovoort. Zo raken ze actief
 1553 betrokken, doen ze kennis op en oefenen ze als groep meer controle over het lot van hun data dan
 1554 ze als individuen ooit zouden kunnen bereiken.

1555 **Overheden** die open data toepassingen faciliteren, koppelen daar als voorwaarde aan dat de
 1556 toepassing via **open source** wordt ontwikkeld. *Open source* (of *open software*) betekent dat de
 1557 broncode van de software gekend is, en zelfs door iedereen kan verbeterd worden. *Open source*
 1558 drukt het verlangen uit van volledige of gedeeltelijke transparantie van algoritmes. Dat is een
 1559 streefdoel, maar deze openheid is niet absoluut en wegen we af tegen andere belangen. Zo kunnen
 1560 bedrijven niet gedwongen worden om bedrijfsgeheimen prijs te geven. Door zelf resoluut van *open*
 1561 *source* de standaard te maken, heeft de overheid een stevige hefboom voor een verdienmodel rond
 1562 de toegevoegde waarde van de app.

1563 **Rol als regelgever: de EU neemt het voortouw**

1564 Overheden zijn wel degelijk uitgerust om de '*big five*' (Alphabet (=Google), Facebook, Apple, Amazon,
 1565 Microsoft) sterker te reguleren. Groen wil dat ze hun gewicht in de schaal leggen en mensen en
 1566 middelen inzetten om de dominante monopoliepositie in het nadeel van de eindgebruiker, te breken.
 1567 Zo trad de Europese Commissie al enkele keren terecht scherp op tegen de monopolievorming van
 1568 de internetgiganten die de regels van de eerlijke concurrentie met de voeten treden.

1569 Ook nam de EU het voortouw op het vlak de bescherming van persoonsgegevens. In mei 2018 wordt
 1570 in de EU de GDPR van kracht, de *General Data Protection Regulation*, die regelt hoe bedrijven moeten
 1571 omgaan met persoonsgegevens in een digitaal tijdperk. Dankzij deze wet dienen bedrijven,
 1572 overheden en organisaties die in de Europese markt actief zijn zich aan slechts één wettelijk kader
 1573 met betref tot privacy houden. Bij inbreuken kan de Europese Commissie monsterboetes uitdelen.

1574 De GDPR is potentieel erg verregaand. Zo zal het niet langer mogelijk zijn om persoonsgegevens te
 1575 verzamelen zonder doelbinding, iets wat eigen is aan big data toepassingen. De data mogen dan
 1576 louter voor dat ene doel gebruikt worden en dan nog mits uitdrukkelijke toestemming (*informed*

- 1577 *consent*) van de persoon op wie de data betrekking hebben. Om de risico's in te schatten en te
 1578 beperken, dient elk bedrijf, elke organisatie en elke overheid bij elke fase van een big data toepassing
 1579 de impact op de rechten en vrijheden van de betrokkenen na te gaan. De wet is ook van toepassing
 1580 indien persoonsgegevens van EU burgers door bedrijven (of servers) buiten Europa worden
 1581 opgeslagen of verwerkt. Daarnaast hanteert GDPR het principe van privacy door ontwerp, privacy als
 1582 standaardinstelling en de verplichting dat organisaties die de data van meer dan 5000 personen per
 1583 jaar verwerken een Data Protection Officer aanstellen.
- 1584 **Wij voeren de Data Protectie Verordening onverkort door, op Europees en binnenlands vlak, omdat**
 1585 zij een goed evenwicht brengt tussen mogelijkheden en risico's.
- 1586 Net als op privacy, laten we de EU ook het voortouw nemen op het vlak van veiligheid. Momenteel
 1587 maken fabrikanten producten die we op het net kunnen aansluiten (*Internet Of Things*), zonder dat
 1588 ze verplicht zijn om in te staan voor de veiligheid van deze producten. Net zoals we een langere
 1589 garantietermijn invoeren, tegen de ingebouwde veroudering van producten, **verplichten we**
 1590 **fabrikanten van digitale producten te zorgen voor de digitale veiligheid van hun producten.** Via het
 1591 internet is het immers mogelijk dat fabrikanten regelmatig beveiligingssoftware updaten van de
 1592 toestellen die ze verkochten.
- 1593 Een dimensie van een andere aard is de geostrategische. Sinds de onthullingen van Snowden weten
 1594 we dat verschillende inlichtingendiensten, vooral dan de Amerikaanse NSA, massaal aan surveillance
 1595 doet via het internet. Dit is onder meer mogelijk door de dominantie van Amerikaanse e-technologie
 1596 zoals Microsoft. We willen daarop een Europees antwoord ontwikkelen, als onderdeel van een
 1597 digitale **Europese Unie.**
- 1598 **Rol als regelgever: de Belgische overheid**
- 1599 We creëren een wettelijke regeling die bepaalt hoe en wanneer het resultaat van big data door de
 1600 overheid kan gebruikt worden als juridisch bewijsmateriaal in individuele dossiers (fraude,
 1601 ordehandhaving, etc.). Bij big data toepassingen passen we gelijkaardige *checks and balances* toe als
 1602 we die kennen uit de *offline* wereld. Bij fraude opgespoord via datatechnologie voorzien we de
 1603 wettelijke plicht om een PV met vaststellingen op te maken, met verplichte betekening aan
 1604 betrokkene die dan ook de tijd krijgt om te reageren.

1605 11. De moderne overheid gebruikt de juiste gedragsprikkel

Samenvatting

Als we de transitie naar een duurzame en sociale samenleving willen maken, is het nodig dat de overheid gedrag kan sturen. De overheid moderniseert daarom haar beleidsinstrumenten. Ze baseert zich op recente inzichten in menselijk gedrag en maakt een gepast gebruik van sturende fiscaliteit en nudging. Ze voldoet hierbij aan ethische randvoorwaarden, zoals transparantie en respect voor grondrechten.

1606

Begrippen in dit hoofdstuk

- **Beleidsinstrumenten:** Klassiek beschikt de overheid over drie instrumenten om het gedrag van haar burgers, bedrijven en organisaties te sturen: 1) informeren en communiceren: informatiecampagnes, onderwijs, mediacommunicatie...; 2) economische (financiële) prikkels aanbieden: belastingen, retributies, sociale zekerheidsbijdragen, boetes... (=gedragssturende fiscaliteit) en 3) juridisch dwingende maatregelen bepalen: wetten, reglementen, voorschriften, licentievoorwaarden... Recente inzichten over menselijk gedrag voegen daar een vierde instrument aan toe: '**nudging**'.
- **Nudging:** Een 'nudge' (letterlijk: 'duwtje') geeft burgers een duwtje in de rug zonder dat hun vrijheid ingeperkt wordt. Nudges spelen in op ons automatisch en onbewust gedrag en veronderstellen dat iedereen niet telkens een volledig rationele afweging maakt. Nudging stuurt wel, maar sluit andere keuze-opties niet uit. Voorbeelden van nudging:
 - *In België ben je orgaandonor, tenzij je expliciet aangeeft dat niet te willen. De standaard-optie is dat orgaandonatie toegestaan is, maar de keuzevrijheid verdwijnt niet, want mensen mogen altijd een uitzondering aanvragen. Landen waar je standaard orgaandonor bent hebben tot tien maal meer orgaandonoren per duizend inwoners. Een eenvoudige nudge met een enorme impact.*
 - *Een ander voorbeeld van een nudge is de inrichting van een stationsomgeving. Daar kan je de fietsenstallingen het dichtst bij het station plaatsen en de parkings voor de wagens verderop zodat de fietsers het snelst bij het perron zijn. Zo maak je de keuze om te fietsen gemakkelijker.*
- Nudging speelt in op de **keuzearchitectuur**: de manier waarop keuzes aan consumenten en burgers gepresenteerd of aangeboden worden. Deze manier van presenteren of aanbieden heeft een impact op welke keuzes sneller genomen worden. Het kan bijvoorbeeld gaan over het veranderen van de standaard of default-optie of de volgorde van opties op een formulier. Het kan ook gaan om interventies in de fysieke omgeving, zoals wegversmallingen om het verkeer te vertragen. Een nudge kan ook een verwijzing zijn naar een sociale norm, omdat mensen groepsdieren zijn die daaraan willen voldoen. Zo zorgt een vermelding op de belastingbrief "dat de grote meerderheid van de belastingplichtigen op tijd zijn belastingen indient" ervoor dat meer mensen hun belastingen ook tijdig indienen.

1607 Visie

1608 Eén van de cruciale opdrachten van de overheid is om de samenleving bij te sturen waar ze niet
1609 spontaan tot goede oplossingen komt. Het gedrag en de beslissingen van bedrijven, verenigingen en

1610 burgers kunnen sturen is belangrijk. Tegelijk moet die gedragssturing altijd in balans blijven met
1611 individuele en groepsgebonden keuzevrijheid.

1612 Geen enkele omgeving is keuzeneutraal. Er is altijd een 'keuzearchitectuur' aanwezig: bedoeld of
1613 onbedoeld stuurt de overheid mensen in een bepaalde richting. Ook niets veranderen, is een keuze
1614 maken. Als de overheid bijvoorbeeld niets verandert aan de fietsinfrastructuur, blijft ze fietsgedrag
1615 ontmoedigen. De vraag is niet óf de overheid ons gedrag mag beïnvloeden, wel hoé ze dit doet en
1616 hoe ver ze mag gaan.

1617 De richting voor Groen is duidelijk: we willen naar een duurzame en sociale samenleving. Om dat te
1618 bereiken, is het de plicht van de overheid om de meest geschikte beleidsinstrumenten te kiezen.
1619 Daarbij willen we meer gebruik maken van recente wetenschappelijke inzichten in het gedrag van
1620 mensen. Groen vraagt dat de overheid haar beleidsinstrumenten moderniseert zodat ze het gedrag
1621 van mensen op de juiste manier prikkelt richting duurzame en sociale samenleving.

1622 **Voorstellen: modernisering beleidsinstrumenten**

1623 **Sturende fiscaliteit beter inzetten**

1624 Fiscaliteit stuurt richting duurzame en sociale samenleving

1625 Voor Groen is **gedragssturende fiscaliteit een belangrijk beleidsinstrument**. Door middel van
1626 financiële prikkels grijpen we in waar de markt faalt en zo het welzijn schaadt of in gevaar brengt.
1627 Zelfs als je al de inkomsten nooit ergens voor zou gebruiken, dan nog worden deze financiële prikkels
1628 best georganiseerd, omdat ze onze welvaart en welzijn verhogen. We belasten en subsidiëren
1629 producten en diensten naargelang de schade, overlast of meerwaarde die ze veroorzaken voor de
1630 samenleving. Deze benadering is niet alleen rechtvaardiger dan het huidige systeem. Ze zorgt via het
1631 prijssignaal ook voor dat mensen vlugger maatschappelijk waardevolle keuzes maken. Wie bijdraagt
1632 aan de maatschappij belonen we met subsidies. Wie vervuult, overlast brengt aan anderen of gebruik
1633 maakt van schaarse middelen zal de maatschappij hiervoor vergoeden.

1634 Herverdeling en sturende fiscaliteit van elkaar scheiden

1635 Herverdeling om ongelijkheid tegen te gaan is en blijft voor Groen een belangrijk principe.
1636 Gedragssturende fiscaliteit zal meestal de vraag oproepen of er sociale correcties worden aan
1637 gekoppeld voor mensen met een lager inkomen/vermogen. Bijvoorbeeld, als we autobezit duurder
1638 maken, moeten er dan sociale correcties komen voor kwetsbare groepen?

1639 Groen wil deze terechte bekommernis bij voorkeur aanpakken via andere maatregelen dan via
1640 sociale correcties op de sturende fiscaliteit zelf. Die verzwakken immers de gedragsprikkel die we
1641 aan álle burgers willen geven. Wanneer gedragssturende belastingen te zwaar wegen op de
1642 onderkant van de samenleving, geven we waar mogelijk de voorkeur aan volgende alternatieven:

- 1643 1. een flankerend beleid voeren, bijvoorbeeld het aanbod van goedkopere alternatieven verhogen
- 1644 2. aparte herverdelende fiscaliteit organiseren, bijvoorbeeld de koopkracht aan de onderkant van
1645 de samenleving verhogen
- 1646 3. de sociale zekerheid en het bredere sociaal beleid versterken (zie ook het voorstel van de
1647 welvaartsгарantie)

1648 Het fundamenteel probleem ligt namelijk niet bij de te hoge gedragssturende belasting, maar wel bij
1649 de armoede van de belastingplichtige in kwestie. Het is dus beter het budget voor sociale correcties
1650 gericht te spenderen aan sociaal beleid of een uitbreiding van het aanbod van betaalbare
1651 alternatieven, dan geld te investeren in veelal inefficiënte en complexe symptoombestrijding door
1652 sociale correcties in gedragssturende fiscaliteit.

1653 Een ander cruciaal element is dat de te behalen opbrengsten geen doel op zich mogen vormen bij de
 1654 uitwerking van gedragssturende fiscaliteit, want het enige doel van deze belasting moet zijn een
 1655 voldoende grote gedragsverandering te bewerkstelligen.

1656 **Nudging met ethische randvoorwaarden**

1657 Groen stelt voor om nudging in te zetten op voorwaarde dat het gedrag stuurt naar een meer
 1658 duurzame en sociale samenleving. **Groen wil de maatschappelijk waardevolle keuze zoveel mogelijk**
 1659 **de standaard-optie maken voor burgers, bedrijven en organisaties.** We willen experimenteren met
 1660 'nudges' die een kans op slagen hebben. We doen dit goed voorbereid en we trekken lessen uit
 1661 opgedane ervaringen, want nudges zijn sterk afhankelijk van context en tijdstip.

1662 Als nudging wordt ingezet voor doelstellingen die haaks staan op het gedachtengoed en programma
 1663 van Groen, verwerpen we het. Nudging mag geen excuus zijn om rechten af te bouwen, de
 1664 welvaartsstaat af te breken of om kwetsbare groepen te marginaliseren. We willen mensen die de
 1665 nudge niet volgen achteraf niet culpabiliseren of sanctioneren. Als je een sms'je krijgt om je aan een
 1666 tandartsbezoek te herinneren, maar je gaat niet omdat de tandarts te duur is, dan moet de overheid
 1667 je daar achteraf niet voor straffen. Vaak volstaat nudging alleen ook niet als beleid. Voor Groen is het
 1668 vooral een aanvulling op bestaande beleidsinstrumenten. Het mag geen excuus zijn om geen
 1669 fundamentele hervormingen door te voeren. Zo kan je mensen wel nudgen om meer groenten en
 1670 fruit te eten, maar als hun budget niet toestaat om groenten en fruit te kopen, dan blijven meer
 1671 structurele maatregelen nodig.

1672 Bij nudging loeren ook andere risico's om de hoek. Het is minder doorzichtig dan andere
 1673 beleidsinstrumenten. Mensen weten niet altijd dat ze beïnvloed worden en dat kan misbruik
 1674 uitlokken. Daarom kan nudging voor Groen **enkel als volgende (ethische) randvoorwaarden voldaan**
 1675 **zijn:**

- 1676 • Nudging mag niet discrimineren en niet ingaan tegen de grondrechten.
- 1677 • Gedragssturing kan enkel voor zover de overheid die ook transparant kan verdedigen. De
 1678 overheid verantwoordt haar keuzes in een democratisch debat, politiek en ten aanzien van
 1679 burgers, verenigingen en bedrijven. Dat wordt des te belangrijker naarmate het gaat om keuzes
 1680 die raken aan een aantal grondrechten zoals het recht op integriteit van het lichaam, het recht
 1681 op vrijheid van meningsuiting of het recht op privacy. Voor belangrijke keuzes is de expliciete
 1682 steun van een parlementaire meerderheid essentieel. In de memorie van toelichting van wetten,
 1683 decreten, ordonnanties wordt steeds toegelicht wat de bedoeling is van een nudge.
- 1684 • Nudging gebeurt op transparante wijze. Voor iedere oplettende burger moet de sturingspoging
 1685 te achterhalen zijn.
- 1686 • Nudging past binnen aanvaarde overheidsdoelstellingen en bestaande regelgeving. Het kan dus
 1687 niet dat een uitvoerende macht ingaat tegen de doelstellingen van de wetgever of die via nudging
 1688 ondermijnt of verzwakt.

1689 **Het juiste beleidsinstrument kiezen**

1690 We willen dat de keuze voor het meest geschikte beleidsinstrument - regulering, nudging,
 1691 sensibilisering, financiële prikkels... - objectiever, doordachter en meer onderbouwd gebeurt dan
 1692 vandaag. Een moderne overheid bereidt deze keuze grondig voor en laat ze van een evaluatie vooraf
 1693 afhangen. Groen wil daarvoor de uitvoerende overheid op twee manieren versterken:

1694 (1) Nog voordat de keuze voor het beleidsinstrument vastligt, voert de administratie **op een formele**
 1695 **manier een beleidsevaluatie** uit. Die evaluatie komt vroeger in het beleidsproces dan nu het geval
 1696 is. Zo kan de overheid er nog echt rekening mee houden. De overheid betreft belangenorganisaties
 1697 en adviesorganen al van in deze vroege fase, net als onafhankelijke academici - zeker degenen die
 1698 over modellen beschikken die de impact kunnen simuleren.

- 1699 (2) We versterken de expertise binnen de overheid om een betere keuze van beleidsinstrumenten
1700 mogelijk te maken. Zo maken we geplande maatregelen effectiever en slagen we erin om regelgeving
1701 en belastingen minder complex te maken. We richten een **expertisecel** in die over beleidsdomeinen
1702 heen advies kan geven rond welke vorm van gedragssturing de meeste impact zal hebben. Daarbij
1703 kunnen recente inzichten uit de gedragswetenschappen een meerwaarde vormen.
- 1704 (3) Van elke maatregel die gedragssturing beoogt, maakt de overheid **ten laatste na 3 jaar effectieve**
1705 **werking een evaluatie. Die evaluatie** geeft aan of de beoogde gedragswijziging werd gerealiseerd en
1706 of dit op een rechtvaardige manier gebeurde. Nog voor de maatregel van kracht wordt, voorzien we
1707 de nodige meetinstrumenten om deze evaluatie effectief te kunnen doen.

1708 12. Ambtenaren, partners van de burger

Samenvatting

De voorstellen uit dit Schakelcongres schetsen hoe de overheid van morgen er zal uitzien. De ambtenaar, of de contactpersoon van die overheid met de burger, krijgt een andere rol. De ambtenaar wordt een 'schakel' die faciliteert en verbindt, die burgers en bedrijven helpt en ondersteunt bij het realiseren van hun initiatieven. De overheid geeft zijn medewerkers meer vertrouwen en autonomie, een voorwaarde voor het goed functioneren van de ambtenaar van morgen.

1709

1710 Visie

1711 De ambtenaar zorgt iedere dag voor het contact tussen de overheid en de bevolking. De vier principes
1712 van de partnerstaat – vertrouwen, eenvoud, open en gericht op vernieuwing – zijn ook van
1713 toepassing op het werk van de ambtenaar. Veel ambtenaren brengen op dit moment de partnerstaat
1714 al met veel energie in de praktijk. Groen wil dat verder versterken.

1715 Om de overheid van morgen vorm te geven hebben we op meer plaatsen ambtenaren nodig die
1716 zelfstandig ondernemend zijn en gericht op samenwerking. In een netwerksamenleving geven
1717 individuele overheidsmedewerkers samen met burgers en organisaties het beleid vorm. Ambtenaren
1718 vervullen die sleutelfunctie als publieke professionals.

1719 Voorstellen

1720 We hebben een overheidsorganisatie nodig die afstapt van oude modellen van sturing en controle
1721 en vertrouwen geeft aan individuele ambtenaren. **Administraties krijgen ruimte voor experiment**,
1722 op een transparante manier en in overleg met de verantwoordelijke beleidsmakers.

1723 Wat ambtenaren, burgers, middenveld en ondernemers bindt, is het samenwerken rond een
1724 onderwerp, dwars door het publieke en private domein heen. Dynamiek in onze samenleving
1725 ontstaat minder top-down vanuit de overheid, door één centrale beslissing, maar steeds meer door
1726 talloze schakels, die beslissen om mee te doen of niet mee te doen. Digitalisering maakt de
1727 organisatiekracht van dergelijke netwerken groter.

1728 Dit heeft gevolgen voor de werking van de overheid. Die neemt niet altijd zelf het initiatief. **Meer dan**
1729 **in het verleden zal de overheid bijdragen aan initiatief van anderen.** Dat kan door de juiste mensen
1730 rond tafel te brengen en ervoor te zorgen dat alle relevante partijen betrokken geraken in het proces.
1731 De overheid zoekt waar ze meerwaarde kan bieden: als financier, maar steeds vaker als de instantie
1732 die zaken vergemakkelijkt, als verbindingsfiguur of regelgever. **De overheid biedt een platform aan**,
1733 zowel fysiek als online, om partijen samen te brengen.

1734 Voor de burger, de vereniging en het bedrijf is de ambtenaar het aanspreekpunt vanuit de organisatie
1735 voor een bepaald onderwerp. De ambtenaar brengt rond dat onderwerp of rond een
1736 burger(initiatief) een team bij elkaar van (tweedelijns-)professionals. Zo moet de burger niet zelf zijn
1737 weg zoeken en kan zich wenden tot één loket. **Het is de rol van de ambtenaar om de juiste partijen**
1738 **van binnen of buiten de organisatie rond de tafel te krijgen.** Zo helpen ze burger(s) vooruit. Daarbij
1739 stelt de ambtenaar zelf verbindingen voor. Tegelijk moet de ambtenaar voldoende autonomie krijgen
1740 om zelfstandig te opereren. **Digitale samenwerkingsplatformen** voor afstemming en
1741 kennisuitwisseling zijn daarbij cruciale instrumenten.

1742 Ambtenaren zijn fundamenteel oplossingsgericht ingesteld, binnen de grenzen van regels en
1743 deontologie. **Deze nieuwe rol van administratie en ambtenaar vertaalt zich in een modern**
1744 **personeelsbeleid bij de overheden op alle niveaus.** Concepten als autonomie, zelfsturing,
1745 wendbaarheid, eenvoud, talentontwikkeling en klantvriendelijkheid staan daarbij centraal.